

2026-2030 жылдарға арналған Ойыл ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны бекіту туралы

Ақтөбе облысы Ойыл аудандық мәслихатының 2026 жылғы 11 ақпандағы № 321 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365 бабы 3 тармағының 1)-тармақшасына, Қазақстан Республикасының "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Заңының 6 бабы 1 тармағы 15 тармақшасына және Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің міндетін атқарушының 2021 жылғы 9 тамыздағы № 318 "Қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу қағидаларын бекіту туралы" (нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу Тізілімінде № 23917 болып тіркелген) бұйрығына сәйкес, Ойыл аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. 2026-2030 жылдарға арналған Ойыл ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Ойыл аудандық мәслихатының төрағасы

С. Ғ. Займолдин

2026 – 2030 жылдарға арналған АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ ОЙЫЛ АУДАНЫНЫҢ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРЫН БАСҚАРУ ЖӨНІНДЕГІ БАҒДАРЛАМАСЫ МАЗМҰНЫ

Терминдер және анықтамалар	
3	
Бағдарлама паспорты	5
КІРІСПЕ	6
1. ОЙЫЛ АУДАНЫ ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ МӘЛІМЕТТЕР ЖӘНЕ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ДАМУ ЖОСПАРЛАРЫ	7
2. ОЙЫЛ АУДАНЫНДАҒЫ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЖӨНІНДЕГІ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ	9
2.1 Коммуналдық қалдықтардың түзілуі мен қайта өңделуінің сандық көрсеткіштері ..	9
2.2 Қатты тұрмыстық қалдықтардың сапалық құрамы	9

2.3 Коммуналдық қалдықтардың түзілуі және жиналу нормалары мен тарифтері....	10
2.4 Коммуналдық қалдықтарды басқарудың қолданыстағы жүйесін бағалау	12
2.5 Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесіне талдау.....	14
2.6 Қалдықтарды басқару іс-шараларына бөлінген қаражатқа талдау	15
2.7 2026-2030 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемінің болжамы	... 15
2.8 Коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын талдау бойынша қорытындылар	...16
2.9 Коммуналдық қалдықтарды басқару секторының күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау	... 16
3. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ	18
3.1 Мақсаты және міндеттері	18
3.2 Нысаналы көрсеткіштері	18
4. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ЖЕТУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР.....	. 19
4.1 Елді мекендерден коммуналдық қалдықтарды тұрақты түрде шығару ісін ұйымдастыру	.. 19
4.2 Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету	21
4.3 Қалдықтарды бөлек жинауды көздейтін қажетті инфрақұрылымды құру және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету.....	22
4.4 Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін құру	27
4.5 Коммуналдық қалдықтарды, соның ішінде қалдықтарды бөлек жинау саласындағы коммуналдық қалдықтарды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеудің	

ұтымды жүйесіндегі тұрғындардың мәдениет деңгейін және қызығушылығын арттыру

..... 28

5. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР
30

6. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ
32

7. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ.....
33

8. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМ.....
34

1-қосымша. Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару
ауқымын кеңейту мақсатында контейнерлер мен контейнерлік алаңдардың қажетті
санын алдын-ала есептеу.....
.....35

2-қосымша. Ойыл ауданының 2026-2030 жылдарға арналған коммуналдық
қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыру бойынша іс-шаралар жоспары
..37

3-қосымша. Ойыл ауданындағы қалдықтарға арналған ТҚҚ үйінділерінің,
контейнерлік алаңдарының, контейнерлерінің жай-күйін бағалау
.....41

ТЕРМИНДЕР ЖӘНЕ АНЫҚТАМАЛАР

Биоыдырайтын қалдықтар – анаэробты немесе аэробты ыдырауға қабілетті
қалдықтар, соның ішінде бау – бақша және саябақ қалдықтары, сондай-ақ тамақ
өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын тамақ қалдықтары, макулатура.

Қалдықтарды көму – қалдықтарды алу ниетінсіз, шектеусіз мерзім аралығында
қауіпсіз сақтау үшін арнайы бекітілген орындарда жинау.

Коммуналдық қалдықтар – тұтыну қалдықтары, құрамына кіретіндер:

1) аралас қалдықтар және қағаз және картон, шыны, металл, пластмасса,
органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма, қораптар, пайдаланылған электрлік және
электрондық жабдықтар, батареялар мен аккумуляторлар секілді үй шаруашылығында
бөлек жиналған қалдықтар;

2) аралас қалдықтар және өзінің сипаты мен құрамы бойынша үй
шаруашылығындағы қалдықтарға ұқсас болып келетін басқа көздерден бөлек жиналған
қалдықтар.

Контейнерлік алаңдар – коммуналдық қалдықтарды жинақтауға арналған арнайы
алаңдар, мұнда коммуналдық қалдықтарды тасымалдауды жүзеге асыратын
мамандандырылған көлікке арналған жүру жолдары бар коммуналдық қалдықтарды
жинауға арналған контейнерлер орнатылады;

Ірі көлемді қалдықтар – шаруашылық әрекет барысында (тұрмыстық техника, жиһаз және басқалары) өзінің тұтынушылық қасиетін жойған және өзінің көлемі бойынша тек мамандандырылған көлік құралдарымен ғана тасымалдау мүмкіндігі бар тұтыну қалдықтары.

Тұтыну қалдықтары – адамның тіршілігі барысында түзілген қалдықтар, толық немесе ішінара өзінің тұтынушылық қасиетін жойған өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қораптары және басқа заттар немесе олардың қалдықтары, агрегатты күйіне қарамастан, пайдалану мерзімі немесе жарамдылық мерзімі өтіп кеткен, сонымен қатар, меншік иесі өз бетінше немесе құжат арқылы тұтыну қалдығы разрядына өткен қалдықтар.

Электрондық және электрлік жабдық қалдықтары – Жарамсыз немесе қолданыстан шыққан, қалдық қатарына жатқызылатын электрондық және электрлік жабдықтар, сонымен қатар, оның тораптары, бөліктері, бөлшектері.

Тамақ қалдықтары - тамақ өнімдерін өндіру және тұтыну нәтижесінде пайда болатын, тамақ өнеркәсібінде түзілетін қалдықтармен салыстырылатын қалдықтар.

Қалдықтарды көму полигондары – қалдықтарды алу ниетінсіз, арнайы жабдықталған, экологиялық, құрылыс және санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келетін орынға тұрақты орналастыру.

Қалдықтарды бөлек жинау – ары қарай мамандандырылған басқаруды жеңілдету мақсатында түрлері немесе топтары бойынша бөлек жиналған қалдықтар.

Қалдықтарды жинау – жеке және заңды тұлғалардан мамандандырылған ұйымдарға ары қарай қайта қалпына келтіруге немесе жоюға бағыттау мақсатында қалдықтарды қабылдауды ұйымдастыру бойынша іс-әрекеттер.

Мамандандырылған ұйымдар – коммуналдық қалдықтарды жинау, сұрыптау, тасымалдау, қалпына келтіру және (немесе) жою бойынша іс-әрекеттерді жүзеге асыратын жеке кәсіпкерлер немесе заңды тұлғалар;

Құрылыс қалдықтары – ғимараттарды, құрылыстарды, өнеркәсіптік нысандарды, жолдарды, инженерлік және басқа коммунациялардың құрылысы немесе оларды бұзу, сұрыптау, қайта жабдықтау, жөндеу (соның ішінде капиталдық) барысында түзілетін қалдықтар.

Тұрмыстық қатты қалдықтар – қатты күйдегі коммуналдық қалдықтар.

Қалдықтарды тасымалдау – жинау, сұрыптау, қайта өңдеу, қалпына келтіру және (немесе) жою барысында түзілген, жинақталған қалдықтарды мамандандырылған көлік құралдары көмегі арқылы тасымалдаумен байланысты іс-әрекеттер.

Қалдықтар жою – термиялық, химиялық немесе биологиялық үдерістер нәтижесінде көлемі маңызды түрде төмендейтін және (немесе) қалдықтардың физикалық жай-күйі мен химиялық құрамы өзгертін, бірақ өнім өндіру немесе энергия алу мақсатында қолданылмайтын қалдықтарды жою тәсілі.

Қалдықтарды басқару – қалдықтар түзілгеннен бастап, соңғы жойғанға дейінгі жүзеге асырылатын опеарциялар.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі – меншік нысаны және іс-әрекет түріне қарамастан, тұрғын үйлерде және (немесе) жеке тұрған ғимараттарда (құрылыстарда) тұратын немесе өзінің іс-әрекетін жүзеге асыратын, сонымен қатар, меншік иелігінде контейнерлік алаңдары мен контейнерлері жоқ, немесе жалпы пайдаланылатын жерде тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және тасымалдау қызметін жүзеге асыру үшін контейнерлік алаңдары мен контейнерлері бар жеке және заңды тұлғаларды қамтамасыз ету мақсатында жергілікті атқарушы органмен ұйымдастырылатын жүйе.

Бағдарлама паспорты

Атауы	Ақтөбе облысы Ойыл ауданының коммуналдық қалдықтарын басқару бағдарламасы
Әзірлеу үшін негіздеме	2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Қазақстан Республикасының Экологиялық Кодексі. Қазақстан Республикасының Экология және табиғи ресурстар министрлігінің 2023 жылғы 18 мамырдағы №1546 б ұйрығымен бекітілген коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу бойынша жергілікті атқарушы органдарға арналған әдістемелік ұсынымдар.
Бағдарламаны әзірлеуге жауапты мемлекеттік орган	Ойыл аудандық сәулет, құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" мемлекеттік мекемесі
Бағдарлама мақсаты	Ойыл ауданы аумағында экологиялық заңнама талаптарына сәйкес, коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру.
Бағдарлама міндеттері	1. Коммуналдық қалдықтарды тұрақты шығару жұмыстарын ұйымдастыру. 2. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуін қамтамасыз ету. 3. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды көздейтін қажетті инфрақұрылымды құру және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету. 4. Қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту. 5. Коммуналдық қалдықтарды, соның ішінде бөлек жинауды қоса алғанда, қалдықтардың ұтымды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеу жүйесіне халықтың мәдениеті мен қызығушылығын арттыру.
Қаржыландыру көлемі	Қаржыландыру көлемі 2026-2030 жылдарға арналған Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы

	іс-шараларды қаржыландыру үшін жергілікті атқарушы органдарға бөлінген бюджет қаражатының мөлшеріне байланысты есептеледі.
Бағдарламаны орындаушылар	Сарбие ауылдық округі әкімінің аппараты, Саралжын ауылдық округі әкімінің аппараты, Көптоғай ауылдық округі әкімінің аппараты, Ш. Берсиев атындағы ауылдық округі әкімінің аппараты, Қараой ауылдық округі әкімінің аппараты, Қайыңды ауылдық округі әкімінің аппараты, Ойыл ауылдық округі әкімінің аппараты коммуналдық қалдықтарды жинау, шығару, қайта өңдеу және көму саласындағы субъектілер, мемлекеттік мекемелер, әлеуметтік нысандар, заңды тұлғалар, жеке кәсіпкерлер, үкіметтік емес ұйымдар, тұрғындар және басқа да мүдделі тараптар.
Кезең	5 жыл: 2026 – 2030 жж.

КІРІСПЕ

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарлама (ары қарай – ҚББ) стратегиялық құжат болып табылады, мұнда қалдықтарды жинау, жинақтау, тасымалдау және кәдеге жарату секілді қолданылатын әдістердің тиімділігін бағалау қарастырылатын коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы ағымдық жай-күйге талдау берілген. Осы талдамалар негізінде қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру бойынша қойылған мққсаттар мен міндеттерге жетуге бағытталған іс-шаралар әзірленген.

Бағдарламаны әзірлеу қалдықтарды төмендету саясатын әзірлеу мақсатымен қалдықтардың көлемі мен құрамындағы болып жатқан өзгерістерді бағалау процедураларының тиімділігін арттыруға бағытталған.

Осы қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарлама ұлттық стратегиялық, бағдарламалық және концептуалдық құжаттардың, сондай-ақ халықаралық тәжірибенің басымдықтарын ескере отырып, Қазақстан Республикасының 365 бабына (ары қарай – ҚР ЭК) және (ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігінің 2023 жылғы 18 мамырдағы № 154-б бұйрығы) бекітілген коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу бойынша жергілікті атқарушы органдарға арналған әдістемелік ұсынымдарға сәйкес әзірленді.

ҚББ әзірлеу барысында Ойыл ауданының коммуналдық қалдықтарын басқарудың ағымдық жай-күйіне талдау жүргізілді, мәселелер айқындалды және экологиялық заңнама талаптарына сәйкес аудан аумағындағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құруға бағытталған шаралар кешені әзірленді.

Бағдарламаның негізгі бағыттарын іске асыру Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіруге ықпал етеді: тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу және жою жүйесін жетілдіру, қалдықтарды басқару инфрақұрылымын жаңғырту, қалдықтарды сұрыптап жинауды ұйымдастыру, көмуге

жіберілетін қалдықтардың мөлшерін азайту, сондай-ақ тұрғындардың қалдықтарды басқару және сұрыптап жинау мәселелеріне қатысты хабардарлығын және қызығушылығын арттыру.

Бағдарламаны іске асырудың негізгі мақсаты Ойыл ауданында және жалпы Ақтөбе облысында коммуналдық қалдықтардың қоршаған ортаға тигізетін теріс әсерін азайту, сондай-ақ Қазақстан Республикасының коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы стратегиялық көрсеткіштеріне қол жеткізу болып табылады.

1. ОЙЫЛ АУДАНЫ ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ МӘЛІМЕТТЕР ЖӘНЕ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ДАМУ ЖОСПАРЛАРЫ

Ойыл ауданы – Ақтөбе облысындағы шалғай орналасқан аудандардың бірі. Бұл жергілікті орынның атауы шөлді және жартылай шөлді аймақтарды сумен қамтамасыз ететін Ойыл өзеніне қатысты берілген. Аудан 1921 жылы 19–қарашада Ақтөбе губерниясы құрамында құрылған.

Аумағы — 11,5 мың шаршы км.

Аудан Ақтөбе облысының Қобды, Темір және Ойыл аудандарымен шектеседі.

Әкімшілік орталығы – Ойыл елді мекені Ақтөбе қаласынан 260 км қашықтықта орналасқан.

Ойыл ауданы басқа аудандардан халқының санының аздығымен ерекшеленеді.

Халық саны – 15776 адам (аудан әкімдігінің мәліметтері бойынша).

Ойыл ауданы экономикасының негізін ауыл шаруашылығы құрайды. Мал шаруашылығы саласында жыл сайын мал басы санының артып келе жатқандығын байқауға болады. Сүт өнімдері мен ет өндірісі үшін ірі қара малы өсіріледі. Қой шаруашылығы, түйе шаруашылығы, жылқы шаруашылығы, құс шаруашылығы дамыған. Егіндік жерлерде астық, бұршақ тұқымдастар, бақшалық өсімдіктер, тары, картоп өсіріледі.

Ауданда автокөлік кәсіпорыны, тұрмыстық қызмет көрсететін фирмалар, бала бақшалар және көптеген сауда кешендері жұмыс істейді.

Аудан әкімшіліктік-аумақтық бөлінісі бойынша 7 ауылдық округке, 21 елді мекенге бөлінеді (1-кесте).

1-кесте – Ойыл ауданының әкімшіліктік-аумақтық бөлінісі

Ауылдық округ	Елді мекендер	Халық саны, адам	Аула саны	Көше саны
Ойыл	Ойыл	7070	1282	33
	Қаракөмер	311	55	4
	Ақшатау	342	69	5
Ш.Берсиев	Қаратал	840	151	16
	Қарасу	86	14	2
	Құмжарған	380	67	4

Саралжын	Кемер	815	144	11
	Аккемер	357	65	3
	Шикүдык	172	32	2
	Бестамақ	178	33	2
	Қоңырат	45	11	2
Қайыңды	Ақжар	548	102	6
	Көсембай	391	72	3
Көптоғай	Көптоғай	796	168	13
	Қарасу	219	43	4
	Шұбарши	275	48	4
	Аманкелді	623	99	5
Сарбие	Сарбие	1040	196	12
	Қаракөл	79	15	1
Қараой	Қараой	1157	195	10
	Құбасай	52	11	2

Аудан дамуының басты құжаттары ретінде мыналар табылады:

Ақтөбе облысының 2024 – 2026 жылдарға арналған экологиялық мәселелерін кешенді шешу жөніндегі жол картасы.

Ақтөбе облысының 2025 – 2027 жылдарға арналған қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспары. Бұл жоспар 125 іс-шараны қамтиды, соның ішінде Ойыл ауданындағы иесіз қоқыс орындарын жою және тұрмыстық қатты қалдықтарды (ТҚҚ) шығару жұмыстары жоспарланған.

2. ОЙЫЛ АУДАНЫНДАҒЫ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ ЖӨНІНДЕГІ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

2.1. Коммуналдық қалдықтардың түзілуі мен қайта өңделуінің сандық көрсеткіштері

ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігінің (ары қарай – ҚР ЭТРМ) мәліметтері бойынша, Қазақстан Республикасында жыл сайын 4 млн тонна тұрмыстық қатты қалдықтар (ары қарай – ТҚҚ) түзіледі.

Ақтөбе облысында жыл сайын 303 мың тоннадан астам тұрмыстық қатты қалдықтар пайда болады, оның тек 18,7%–ы ғана қайта өңделеді (облыс әкімдігінің мәліметі бойынша).

Ойыл ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу саны бойынша мәліметтер жоқ. Ауданда бекітілген қалдықтардың түзілу нормасына сәйкес, бір адамға – 083 м3 және халық саны – 15 776 адам болғандықтан, жылына шамамен 13–14 мың тонна қалдық түзіледі.

2-кестеде 2021–2024 жылдар аралығындағы Ойыл ауданы бойынша ТҚҚ түзілу жәәне қайта өңдеу көлемі бойынша мәліметтер ұсынылған.

2-кесте. 2021-2024 жылдар аралығындағы ТҚҚ түзілуі мен қайта өңделуі (ҚР, Ақтөбе облысы, Ойыл ауданы бойынша)

№	Атауы	Өлшем бірлігі	Жылдар			
			2021	2022	2023	2024
1	ТҚҚ түзілу көлемі					
1.1	Қазақстан Республикасы*	тонна	4 214 056	4 340 630	4 100 000	4 600 000
1.2	Ақтөбе облысы**	тонна	299 764	300 886	303 741	303 000
1.3	Ойыл ауданы***	тонна	-	-	-	13410
2	Түзілген ТҚҚ жалпы көлеміндегі қайта өңдеу үлесі					
2.1	Қазақстан Республикасы*	%	21,1	25,4	24,0	26,0
2.2	Ақтөбе облысы**	%	10,7	15,0	18,7	22,0
2.3	Ойыл ауданы***	%	0	0	0	0

*ҚР ЭТРМ мәліметтері

** Ақтөбе облысы әкімдігінің мәліметтері

*** есептік мәліметтер.

2–кестеден көрінгендей, Ойыл ауданында ТҚҚ түзілуінің жылдық көлемі 13 410 тоннаны немесе Ақтөбе облысы бойынша ТҚҚ түзілуінің жалпы көлемінен 4,4% құрайды.

Ойыл ауданында ТҚҚ қайта өңдеу қарастырылмаған.

2.2. Қатты тұрмыстық қалдықтардың сапалық құрамы

Қалдықтардың сапалық құрамы олардың морфологиялық құрамына сәйкес анықталады, себебі, морфологиялық құрам ТҚҚ-ны жинау, шығару жүйесіне қойылатын талаптарды, сондай-ақ олармен жұмыс істеудің тиімді шараларын айқындайды.

Қалдықтардың морфологиялық құрамы - бұл өндіріс пен тұтыну қалдықтарының әртүрлі қасиеттері, шығу тегі мен химиялық құрамы бойынша ерекшеленетін жекелеген компоненттерінің өзара қатынасы, олардың жалпы массадағы үлесі пайызбен көрсетіледі. Мұндай құрам ТҚҚ-ны талдау кезінде қолданылады және шығарылатын немесе қайта өңдеуге жататын қалдықтардың нақты көлемін бағалау үшін маңызды.

ТҚҚ морфологиялық құрамы бойынша тағам қалдықтары; қағаз және картон; полимерлер (пластик, пластмасса), шыны; кара металл; түсті металл; мата; ағаш; қауіпті қалдықтар (батареялар, құрғақ және электролитті аккумуляторлар, еріткіш,

бояу ыдыстары; сынапты шамдар; телевизиялық кинескоп және т.б.) сүйек, тері, компоненттері алынғаннан кейінгі коммуналдық қалдықтардың қоқыстары, құрылыс қоқыстары, тас, көше қалдықтары және т.б. секілді компоненттерден тұратын күрделі қоспа (Тұрмыстық қатты қалдықтардың морфологиялық құрамын анықтау әдістемесі, Құрылыс және тұрғын-коммуналдық шаруашылығы істері бойынша ҚР агенттігінің төрағасының 2012 жылғы 10 ақпандағы № 4 бұйрығы).

Қазақстанда ТҚҚ морфологиялық құрамының орташа көрсеткіштері келесідей: тағам қалдықтары (37,2), пластик (16,2%), макулатура (11,1%). Қалдықтардың (11%) компоненттері және басқалары алынғаннан кейінгі бөліктері коммуналдық қалдықтарға жатқызылады ("Жасыл технологиялар және инвестициялық жобалардың халықаралық орталығы" КЕАҚ 2020 жылы Қазақстан қалаларында жүргізген зерттеу мәліметтері бойынша анықталды).

Ауылдық жерлердегі қалдықтардың морфологиялық құрамы қаладағы қалдық құрамынан өзгешеленеді. Мұнда органикалық қалдықтар басым және пластмассаның, қораптық материалдардың, қағаз және картонның аз бөлігі кездеседі. Қалдықтардың органикалық бөлігі шындығында үйінділерге немесе полигондарға тасталынбайды, жануарларға жем-қор ретінде беріледі немесе үй жағдайында қордаланады. Ағаш, қағаз және картондар үй пештерінде жағылады. Полигонға келіп түсетін қалдықтардың басым бөлігі қождар, құрылыс материалдары және сынған шынылар.

Ойыл ауданындағы ТҚҚ морфологиялық құрамына зерттеулер жүргізілмеген. Қалдық полигонындағы ТҚҚ морфологиялық құрамын жақын арадағы жылдар ішінде зерттеу ұсынылады.

Қалдықтардың морфологиялық құрамы туралы ақпараттар қалдықтармен жұмыс жасауды тиімді жоспарлау мен басқаруды қамтамасыз етеді: қауіпсіз жинау мен тасымалдау жүйесін ұйымдастыру; пайдалануға немесе зарарсыздандыруға осы немесе басқа технологияларды қолдану негіздемесі; екінші реттік қайта өңдеуге жарамды пайдалы компоненттердің нақты құрамы; кәдеге жаратудың тиімді технологиясын таңдау қарастырылады.

2.3. Коммуналдық қалдықтардың түзілуі және жиналу нормалары мен тарифтері

Коммуналдық қалдықтарды тиімді басқару және олардың болашақта түзілу көлемін жоспарлау мақсатында, аудан бойынша бір есепті бірлікке шаққандағы жинақталатын коммуналдық қалдықтар көлемі туралы ақпарат қажет.

Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеу үшін негізгі нормативтік-құқықтық құжаттар Қазақстан Республикасының Экологиялық Кодексі, Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 01 қыркүйектегі № 347 Бұйрығымен бекітілген коммуналдық қалдықтардың түзілуі және жинақталу нормаларын есептеу ережелері, Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 14

қыркүйектегі № 377 бұйрығымен бекітілген Халыққа тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдауғ сұрыптау және көму тарифтерін есептеу әдістемесі болып табылады.

Ақтөбе облысының Ойыл аудандық мәслихатының 2023 жылғы 31–тамыздағы № 75 шешімімен коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары бекітілген (3-кесте). Ауданның абаттандырылған және абаттандырылмаған секторларында тұратын 1 тұрғынға келетін коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары 0,85 м3, яғни 170 кг құрайды.

3-кесте – Ойыл ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары

№	Коммуналдық қалдықтардың жинақталу нысандары	Есептік бірлік	1 есептік бірлікке шаққандағы жинақталудың жылдық нормасы, м3
1	Абаттандырылған және абаттандырылмаған тұрғын үйлер	1 тұрғынға	0,85
2	Жатақханалар, интернаттар, балалар үйі, қарттар үйі және басқа да ұқсас нысандар	1 орынға	1,13
3	Қонақ үйлер, санаторийлер, демалыс үйлері	1 орынға	1,13
4	Балабақшалар, бөбекжайлар және басқа мектепке дейінгі мекемелер	1 орынға	0,4
5	Мекемелер, ұйымдар, кеңселер, банктер, пошта бөлімдері	1 сотрудник	0,22
6	Емханалар, медициналық орталықтар	1 қабылдауға	0,04
7	Ауруханалар, өзге де емдеу-профилактикалық мекемелер	1 төсек-орынға	2,06
8	Мектептер және өзге де оқу орындары	1 оқушыға	0,10
9	Мейрамханалар, кафелер, өзге де көңіл көтеру орындары мен қоғамдық тамақтану мекемелері	1 отырғызу орнына	1,16
10	Театрлар, кинотеатрлар, концерт залдары, түнгі клубтар, казино, ойын автоматтары залдары,		0,2

	интернет-кафелер, компьютерлік клубтар	1 отырғызу орнына	
11	Музейлер, көрмелер	1 м2 жалпы алаңға	0,13
12	Стадиондар, спорт алаңдары	Жобалық 1 орынға	0,13
13	Спорт, би және ойын залдары	1 м2 жалпы алаңға	0,21
14	Азық-түлік және агроөнеркәсіптік тауарлар дүкендері, аралас дүкендер	1 м2 сауда орнына	0,8
15	Машинамен сауда жасау орындары	1 м2 сауда орнына	0
16	Базарлар, сауда павильондары, киоскілер, науалар	1 м2 сауда орнына	0,036
17	Өнеркәсіптік және азық-түлік тауарларының көтерме базалары мен қоймалары	1 м2 жалпы алаңға	0
18	Тұрмыстық қызмет көрсету үйлері	1 м2 жалпы алаңға	0,13
19	Вокзалдар, автовокзалдар , әуежайлар	1 м2 жалпы алаңға	0,5
20	Жағажайлар, жол бойындағы көшедегі қоқыстар	1 м2 жалпы алаңға	0,04
21	Дәріханалар	1 м2 сауда орнына	0,44
22	Автотұрақтар, көлік жуу орындары, жанармай құю станциялары (ЖҚС)	1 көлік орнына	0,11
23	Көлік жөндеу шеберханалары	1 қызметкерге	2,3
24	Гараж кооперативтері, гараждар, паркингтер	1 гаражға	0,16
25	Шаштараздар, косметологиялық салондар	1 жұмыс орнына	0,23
26	Кір жуатын орындар, химиялық тазалау, тұрмыстық техниканы жөндеу, тігін ательелері	1 м2 жалпы алаңға	0,13
27	Зергерлік, аяқ киім, сағат жөндеу шеберханалары	1 м2 жалпы алаңға	0,13
28	Ұсақ жөндеу және қызмет көрсету (кілт дайындау және т.б.)	1 жұмыс орнына	0,13
29	Моншалар, сауналар	1 м2 жалпы алаңға	0,26

30	Қалалық аумақта бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыратын заңды тұлғалар, саябақ қалдықтары	Әр 1000 қатысушыға	0,8
31	Бау-бақша кооперативтері	1 жер теліміне	0

ҚР ЭК 367-бабы, 3-тармағына сәйкес, халық жариялық келісім-шарт негізінде ТҚҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесін пайдалануға міндетті және мәслихатпен бекітілген тариф негізінде қалдықтарды тасымалдау қызметтеріне ақы төлеуі тиіс.

Ойыл ауданы бойынша халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтері Ойыл аудандық мәслихатының 2023 жылғы 31-тамыздағы №75 шешіміндегі 2-қосымша арқылы бекітілген (4-кесте).

4-кесте – Ойыл ауданы бойынша халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтері

№	Атауы	Есептік білік	Теңге (қосылған құн салығынсыз)
1	Абаттандырылған үй иеліктері	Айына 1 тұрғынға	-
2	Абаттандырылмаған үй иеліктері	Айына 1 тұрғынға	248,36
3	Бірліктегі жылдық тариф (көлем)	1 м3	3506,33

2.4. Коммуналдық қалдықтарды басқарудың қолданыстағы жүйесін бағалау Қалдықтарды жинау, жинақтау және бөліп жинау

Ойыл ауданы жеке иеліктегі тұрғын үйлерден тұратын ауылдық елдімекен болып табылады. Абаттандырылған секторлар тек аудан орталығы – Ойыл елдімекенінде орналасқан. Мұнда аудан халқының басым бөлігі, яғни – 7070 адам тұрады, 1282 аулалық шаруашылық және 33 көше бар. Елдімекендегі тұрғын үй қорында жеке сектор басымдау, мұнда жылыту көмір арқылы жүзеге асырылады. Екі қабатты тұрғын үйлер де кездеседі – жалпы саны 2, әрқайсысында 8 пәтерден. Осы үйлердің жанында қалдықтарды жинауға арналған 4 тұрмыстық қатты қалдықтарға арналған контейнер бар, сонымен қатар, пластик жинауға арналған 1 мамандандырылған контейнер бар. Контейнерлер қанағаттанарлықсыз деңгейде – ескірген, майысқан, таттанған, қақпағы жоқ. Ойыл елдімекенінде қалдыққа арналған урналар орналасқанымен, қалдықтарды бөлек және араластырып салуға арналған контейнерлер мүлде жоқ, коммуналдық қалдықтарды орталықтан жинау және шығару жүйесі іске қосылмаған.

Ойыл ауданының басқа да ауылдық елдімекендерінде қалдықтарды орталықтан жинау жүйесі қарастырылмаған, контейнерлер орнатылмаған. Ауылдық елді мекендерде жеке секторлар басым. Әрбір үй шаруашылығы өз бетінше өз ауласында/

аумағындағы қоқыстарды шығару үшін қоқыс шығару қызметін жалдайды немесе өз көлігімен шығарады. ТҚҚ аулаларда түзіледі, тағам қалдықтарымен үй жануарларын қоректендіреді, қағаз, картон, ағаш секілді қалдықтар үй пештеріне жағылады. Әр үйдің ауласында апатты үйінділер түзілген. Қоқыстарды тұрғындар өз беттерінше әр ауылдық елді мекенде орналасқан ауылдық үйінділерге шығарады. Жергілікті үйінділер қоршалмаған, экологиялық және санитарлық талаптарға жауап бермейді, адам денсаулығы мен қоршаған ортаға қауіп төндіреді.

ТҚҚ жинау талдамасының нәтижелері бойынша мыналар анықталды:

-Ойыл ауданында коммуналдық қалдықтарды орталықтан жинау ұйымдастырылмаған;

-коммуналдық қалдықтарды араластырып жинауға арналған контейнерлер орнатылмаған;

-коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлер орнатылмаған;

-ТҚҚ орталықтан шығару жүйесі қарастырылмаған.

Қалдықтарды бөлек жинау

Қалдықтарды бөлек жинау ұйымдастырылмаған. Қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлер орнатылмаған.

Қалдықтарды тасымалдау

Елді мекендерде орталықтан жинау жүйесі ұйымдастырылмаған. Жергілікті тұрғындар жергілікті әкімдік қарамағындағы ТҚҚ орналастыру алаңдарына қалдықтарды өз бетінше шығарады немесе апатты үйінділерді түзеді.

Ойыл ауданында қалдықтарды жинау, сұрыптау және (немесе) тасымалдау, қалпына келтіру және (немесе) қауіпті қалдықтарды жою бойынша әрекеттермен айналысатын кәсіпкерлік субъектілері жоқ.

ҚР ЭК 367-бабына сәйкес, ТҚҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесін ТҚҚ нарығына қатысушыларды анықтау бойынша конкурс (тендер) жүргізу арқылы жергілікті атқарушы органдары анықтайды.

Ойыл ауданында ТҚҚ жинау және шығаруды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерін анықтауға арналған конкурс жүргізілмеген.

Қалдықтарды жинау, қайта өңдеу

Қоқыс сұрыптайтын желілер, екінші шикізатты қабылдау пункттері (пластик, шыны, қағаз және картон қалдықтары) және т.б. ауданда жоқ.

Қалдықтарды көму

Қалдықтарды орналастыру тұрмыстық қатты қалдықтар полигонына орналастыруға мақсаттық белгісі бар, кіреберіс жолы көрсетілген жер учаскесінде жүзеге асырылады. Тұрақты жер пайдалану құқығына актілер Ойыл ауылдық округінің Ойыл ауылында, Қайыңды а/о – Акжар елді мекенінде, Қараой а/о- Қараой, Ш. Берсиев елді мекендерінде, Саралжын а/о – Кемер елді мекенінде, Сарбие а/о- Сарбие елді мекенінде, Көптоғай а/о – Көптоғай елді мекенінде бар.

Полигондар санитарлық, экологиялық және құрылыс нормаларына жауап бермейді, олардың қатарында мал қорымы да орналасқан. Қалдықтар жел арқылы үлкен қашықтықтарға таралады. Полигондарға заңнама талаптарына қайшы келетін қауіпті қалдықтар да тасталынған.

Одан бөлек, коммуналдық қалдықтар көрсетілген алаңдарда ғана емес, ауданның әрбір елді мекенінде де түзілген.

Апатты үйінділер

Ауданда әрбір тұрғын пункттерде апатты үйінділер түзілген, оның басты себебі, қалдықтарды жинаумен шығарудың орталықтандырылған жүйесінің және қажетті инфрақұрылымның болмауымен сипатталады.

2.5. Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесіне талдау

Құрамында сынабы бар қалдықтар

Құрамында сынабы бар қалдықтарға (ары қарай ҚСБҚ) тұтынушылық қасиетін жойған құрамында сынабы бар шамдар мен приборлар жатады. ҚР ЭК 351 бабына сәйкес, құрамында сынабы бар шамдар мен приборлар қалдық ретінде танылады және полигондарға көмуге жарамсыз, сондықтан олар қалдықтарды кәдеге жарататын мамандандырылған ұйымдарға берілуі керек. Осыған байланысты ҚСБҚ жинау ұйымдастырылған.

ҚР "Энергия үнемдеу және энерготіімділікті арттыру туралы" 13.01.2012 жылдың № 541-IV Заңына сәйкес, республикалық мәндегі қала, астана және аудандық жергілікті атқарушы органдар (облыстық маңызы бар қалалар) тұрғындарда бұрын қолданылған құрамында сынабы бар энергияны үнемдейтін шамдарды кәдеге жаратуды ұйымдастыруға жауапты.

Ойыл ауданында ҚСБҚ тұрғындардан жинайтын контейнерлер жоқ. Тұрғындардан түзілетін ҚСБҚ мен олардың пайда болу көздері қоршаған ортаны ластай отырып, жалпы қоқыс ағындарымен бірлесе үйінділерге тасталынады.

Электрлік және электрондық жабдық қалдықтары (ЭЭЖҚ)

Электрондық және электрлік жабдық қалдықтарға барлық пайдаланылған батареялар немесе электрлік желі арқылы жұмыс істеген заттар (теледидар, компьютер, тоназытқыш, радиоқабылдағыш, электрлік балалар ойыншықтары, компакт-диск және т.б.) және олардың элементтері (мысалы, батарея) жатады.

ҚР Экологиялық Кодексіне сәйкес (351 бап), ЭЭЖҚ полигондарға көму үшін қабылдауға тиым салынады. Жеке тұлғалардан электрлік және электрондық жабдық қалдықтарын жинауды, қайта өңдеуді және кәдеге жаратуды жауапты мердігерлік ұйымдармен жүзеге асырылуы тиіс.

Ойыл ауданында ЭЭЖҚ бөлек жинау ұйымдастырылмаған, сондықтан бұл қоқыс түрлері де жалпы қоқыс ағынымен бірге үйінділерге тасталынады.

ЭЭЖҚ кәдеге жарату және қайта өңдеу ауданда қарастырылмаған.

ҚР Экологиялық Кодексінің (365 б) талаптарына сәйкес, ЭЭЖ қалдықтарының қауіпті құрамдары бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қайта қалпына келтіру үшін өткізілмейді.

Ірі көлемді және құрылыс қалдықтары

Экологиялық заңнамаға сәйкес, жеке тұлғалар өз бетінше ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын шығаруға мүмкіндігі бар арнайы ұйымдастырылған алаңдарды ұйымдастыруы керек. Мұндай алаңдар Ойыл ауданында жоқ. Ірі көлемді және құрылыс қалдықтары басқа қалдықтармен бірге полигондарға шығарылады.

Жергілікті әкімдіктің маңызды міндеті ірі көлемді және құрылыс қалдықтарына арналған арнайы ұйымдастырылған алаңдарды құру және оларды тасымалдау бойынша мамандандырылған компанияларды анықтау болып табылады.

Тағам қалдықтары

Ауданда тағам қалдықтарын бөлек жинау қарастырылмаған. Ауданның басым бөлігі жеке жер үй құрылысынан тұратын елдімекендер болып табылатындықтан, мұнда түзілген тағам қалдықтарының барлығы да малды азықтандыруға және үй жануарларын қоректендіруге жұмсалады.

2.6. Қалдықтарды басқару іс-шараларына бөлінген қаражатқа талдау

Қоршаған ортаны қорғау іс-шараларына бөлінген қаржы көлемі 5-кестеде көрсетілген (Ұлттық статистика бюросының мәліметтері бойынша).

5-кесте – Ойыл ауданы бойынша 2022-2024 жылдарға арналған қоршаған ортаны қорғауға жұмсалған ағымдық шығындардың көлемі

Жылдар	2022	2023	2024
Шығын көлемі (мың теңге)	28774	Мәліметтер жоқ	Мәліметтер жоқ

Ойыл ауданында контейнерлік алаңдарды жөндеу, апатты үйінділерді жою, қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлерді сатып алу және жөндеу және басқа да шығындар бойынша мәліметтер жоқ.

Ауданның барлық өңірінде қалдықтарды басқарудың орталықтандырылған жүйесін құру үшін жаңа контейнерлерді, қоқыс таситын көліктерді сатып алу, контейнерлік алаңдарды құру, ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын жинауға арналған арнайы орындарды құру, экологиялық, құрылыс және санитарлық талаптарға сәйкес келетін полигондарды құру, қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру, ауылдық округтерден қалдықтарды жинау және шығару бойынша компанияларды анықтау, құрамында қауіпті заттары бар коммуналдық қалдықтарды қабылдау пункттерін ашу және т.б. керек.

Мұның барлығы да қосымша шығындарды талап етеді, сол себепті, жергілікті бюджетте қарастырылуы керек.

2.7. 2026-2030 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемінің болжамы

Ақтөбе облысының даму жоспарына сәйкес, Ойыл ауданында тұрғындар санының артуы, жаңа кәсіпорындардың ашылуы, экономикалық көрсеткіштердің өсуі, өмір сапасының жақсаруы, халық табысының артуы, коммуналдық қалдықтарды орталықтан жинау және шығару жүйесімен қамтылатын тұрғындар саны артады деп жоспарланып отыр. Сонымен қатар, кәсіпорындар мен тұрғындардан ТҚҚ түзілген және жиналған санының артуы мүмкін деп болжам жасалынуда.

Экология және табиғи ресурстар Министрлігінің берген ақпараттары бойынша, Қазақстан Республикасында коммуналдық қалдықтардың жыл сайынғы өсімі 5% құрайды. 7-кестеде Ойыл ауданының 2030 жылға дейінгі қалдықтардың түзілу болжамы келтірілген.

6-кесте – Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтардың 2030 дейін түзілу болжамы

атауы	Түзілген қалдықтардың нақты саны	ТҚҚ түзілуінің жоспарланған саны					
Жыл	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ТҚҚ түзілуі, тоннамен	13410	13477	13544	13611	13679	13748	13811

Есептеулерде 2024 жылдан кейін әр 2 жыл сайын қалдықтар санын 5%-ға арттырылып көрсетілген.

Түзілген қалдықтар санының өсуі болжамданып жатқандықтан, "жасыл экономиканың" мақсаттық индикаторларына қол жеткізу мақсатымен Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру қажет (Қазақстан Республикасының "жасыл экономикаға" өтуі жөніндегі тұжырымдама туралы" ҚР Президентінің 2013 жылғы 30 мамырдағы № 577 Жарлығына өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2024 жылғы 10 маусымдағы №568 Жарлығы (7-кесте).

7-кесте - Қалдықтарды басқару жөніндегі "жасыл экономиканың" нысаналы көрсеткіштері

	2022 ж.	2030 ж.	2040 ж.	2050 ж.
Коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен тұрғындарды қамтамасыз ету (%)	82	90	100	100
Коммуналдық қалдықтарды түзілген жалпы санынан қайта	25,4	40		60

өңдеу және кәдеге жарату үлесі (%)		50	
------------------------------------	--	----	--

Стратегиялық міндеттерге сәйкес, 2030 жылға қарай коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен тұрғындарды қамтамасыз етуді 90%-ға жеткізу, коммуналдық қалдықтарды түзілген жалпы санынан қайта өңдеу мен кәдеге жарату үлесін 40% арттыру қарастырылған. Мұндай іс-әрекеттер Ойыл ауданында да міндеттер қатарында тұр.

2.8. Коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын талдау бойынша қорытындылар

Коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдық жай-күйін талдау көрсеткендей, Ойыл ауданында қалдықтарды орталықтан жинау және шығару жүйесі құрылмаған. Ауданның барлық елдімекендеріндегі тұрғындар ТҚҚ өз бетінше үйінділерге шығарумен айналысады.

Ойыл ауданында экологиялық заңнама талаптарына сәйкес, коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру және келесі мәселелік сұрақтарды шешу қажет:

- қалдықтарды орталықтан жинау мен шығарумен айналысатын мамандандырылған кәсіпорындардың болмауы;

- контейнерлер және контейнерлік алаңдардың болмауы,

- бөлек жинауға арналған контейнерлердің болмауы;

- тұрғындардан құрамында қауіпті заттары бар қалдықтарды (КҚЗҚ, ЭЭЖҚ, медициналық) жинаудың ұйымдастырылмауы;

- апатты үйінділердің түзілуі;

- ТҚҚ бөлек жинауға арналған қоқыс сұрыптайтын желінің болмауы;

- ТҚҚ жинауға және тасымалдауға арналған (қоқыс таситын машина) инфрақұрылымның болмауы;

- қалдықтарды бөлек жинау және қалдықтарды басқару мәселесі бойынша тұрғындардың экологиялық мәдениетінің төменгі деңгейі.

2.9 Коммуналдық қалдықтарды басқару секторының күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау үшін SWOT- талдау жүргізілді, оның күшті және әлсіз тұстарын, қолданыстағы мүмкіндіктері мен қауіп-қатерлерін анықтап, жүйенің жағдайы талданды (8-кесте).

8-кесте - Күшті және әлсіз тұстарын, мүмкіндіктері мен қауіп-қатерлерін талдау

Күшті тұстары	Әлсіз тұстары

1. Коммуналдық қалдықтарды басқару инфрақұрылымын жақсарту бойынша іс-шаралар жоспарланған. 2. Қоқыс үйінділерін жою бойынша шаралар жоспарланған.	1. Коммуналдық қалдықтарды жинау және шығарудың орталықтандырылған жүйесінің болмауы.. 2. Қалдықтарды бөлек жинау жүйесінің болмауы. 3. Қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесінің болмауы. 4. Қалдықтарды басқару мәселелері бойынша тұрғындардың экологиялық мәдениетінің төменгі деңгейі
Мүмкіндіктері	Қауіп-қатерлері
1. Коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру. 2. Қалдықтарды қайта өңдеуді және кәдеге жаратуды ұйымдастыру. 3. Қалдықтарды бөлек жинау және қалдықтарды басқару мәселелері бойынша тұрғындардың экологиялық мәдениетін арттыру. 4. Қалдықтарды басқару бойынша инфрақұрылымын дамыту үшін инвесторларды тарту. 5. Қайталама шикізаттың әртүрлі түрлерімен жұмыс жасауда заманауи озық қол жетімді технологиялардың бар болуы.	1. Түзілген қалдықтар көлемінің артуы. 2. Жиналған қалдықтар зонасындағы сыни экологиялық жағдайлардың пайда болуы. 3. Үйінді орналасқан зоналардағы атмосфера, топырақ, су ресурстарының ластануы. 4. Ұйымдастырылған үйінділер санының артуы.

Қалдықтарды басқару жүйесінің жай-күйінің күшті және әлсіз жақтарын талдау көрсеткендей, Ойыл ауданында күшті жақтарына қарағанда әлсіз тұстары басымдау, сол себепті, жақын арада коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру үшін міндеттердің толық кешенін шешу керек.

3. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

3.1. Мақсаты және міндеттері

Бағдарлама мақсаты: Экологиялық заңнама талаптарына сәйкес Ақтөбе облысы Ойыл ауданы аумағындағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру.

Бағдарлама міндеттері:

1. Коммуналдық қалдықтарды үнемі шығаруды ұйымдастыру.
2. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету.
3. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды алдын-ала қарастыратын қажетті инфрақұрылымды құру және қалыптастыру.
4. ТҚҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту.
5. Қалдықтарды бөлек жинау саласындағы, сонымен қатар, қалдықтарды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы тұрғындардың мәдениеті мен қызығушылықтарын жоғарылату.

3.2. Нысаналы көрсеткіштері

Бағдарламаның нысаналы көрсеткіштері Қазақстан Республикасының "жасыл экономикаға" көшу тұжырымдамасының (ҚР-ның стратегиялық құжаты), сондай-ақ 2025-2027 жылдарға арналған Ақтөбе облысының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарының талаптарына сәйкес айқындалған.

Нысаналы көрсеткіштер Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіруге бағытталған (9-кесте).

9-кесте – 2026-2030 жж Ойыл ауданындағы қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіруге арналған нысаналы көрсеткіштер

п/п	Наименование целевого показателя	Нысаналы көрсеткіштер мәндері			
		Ағымдық жағдай (2022- 2024)	2026	2028	2030
1.	ТҚҚ жинау және шығарудың орталықтандырылған жүйесімен тұрғындардың қамтылуы %	0	30	70	90
2.	Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ендіру: - фракциялар бойынша, % - қалдықтардың жеке қауіпті түрлері бойынша (медициналық және сынабы бар , электрондық және тұрмыстық) %	0	25	50	75
3.	ТҚҚ кәдеге жарату және қайта өңдеу үлесі (түзілу көлемінен),	0	20	30	40
4.	Экологиялық және санитарлық нормаларға сәйкес келетін	0	0		1

	жаңа полигон құрылысы, бірлікпен			1	
5.	Тұрмыстық қ а т т ы қалдықтарды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеудің, соның ішінде бөлек жинауды қоса алғанда ұтымды жүйесі туралы тұрғындардың хабардарлығын жоғарылату %	30	70	100	100

Орталықтандырылған жүйе шеңберінде тұрғындарды ТҚҚ жинау және шығарумен камту бойынша мақсаттық көрсеткіштер Қазақстан Республикасының стратегиялық құжаттарына сәйкес бекітілген.

4. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ЖЕТУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР

4.1 Елді мекенедерден коммуналдық қалдықтарды тұрақты түрде шығару ісін ұйымдастыру

Барлық тұрғын пункттерден коммуналдық қалдықтар үнемі шығарып отыруды ұйымдастыру үшін қажет:

- ТҚҚ жинау және тасымалдауды жүзеге асыратын тұрмыстық қатты қалдықтар нарығына қатысушыларды анықтау;
- қалдықтарды тасымалдау бойынша қызметтерге төлем жинау және заңды тұлғалармен жариялық ұсыныс келісіміне отыру;
- ТҚҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге тарифтерді уақытылы және экономикалық негізделген түрде қайта қарастыру.

ТҚҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын тұрмыстық қатты қалдықтар нарығына қатысушыларды анықтау

ТҚҚ жинау және тасымалдаумен айналысатын компанияны жергілікті атқарушы органдар (ЖАО) конкурс (тендер) жүргізу арқылы анықтайды. ЖАО осы компаниялармен біріге отырып, ТҚҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге бекітілген тарифтерге сәйкес, қалдықтарды тасымалдау бойынша көрсетілетін қызметтерге төлем жинауды ендіру қажет. Тарифті уақытылы қайта қарастырып отыру ұсынылады.

Экологиялық заңнама талаптарына сәйкес (367б). ТҚҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесі жергілікті атқарушы органмен ТҚҚ нарығына қатысушыларды анықтау мақсатында конкурс (тендер) жүргізу арқылы

ұйымдастырылады. Конкурс тәсілі арқылы мемлекеттік сатып алулар "Мемлекеттік сатып алулар" туралы ҚР Заңының 4 бөліміне сәйкес жүзеге асырылады, мұнда ТҚҚ жинау және тасымалдау конкурсына қатысушыларға төменгі талаптар бекітілген:

- қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің рұқсаттар мен хабарламалардың мемлекеттік электрондық тізілімінде тіркеуде бар болуы (ҚР ЭК 337 бабының талаптарына сәйкес);

- жеке меншігінде спутниктік навигация жүйелерімен жабдықталған көлік құралдарының бар болуы және /немесе жалға алынуы;

- жеке меншігінде көліктерді қоюға, сақтауға, оларға техникалық қызмет көрсетуге және жөндеуге арналған жылытылатын өндірістік орындарының бар болуы және немесе жалға алынуы;

- коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша қызмет көрсететін білікті басқарушы және техникалық мамандардың бар болуы;

- ТҚҚ жинау және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері сұрыптау кешеніне сұрыпталған қалдықтарды жеткізуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерімен келісім-шартқа отыруы керек немесе өз бетінше сұрыптауды жүзеге асыру керек;

- ТҚҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерінің қауіпті емес қалдықтарды қалпына келтіру және жоюды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерімен келісім-шарты болуы керек; сонымен қатар, құрамында қауіпті заттары бар коммуналдық қалдықтарды сұрыптау кешеніне жеткізу де келісім-шарт негізінде жүзеге асырылуы керек;

- ТҚҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілеріне қалдықтарды жеткізу кезінде полигон операторымен "қалдықтарды қабылдауға" арналған шарты болуы тиіс.

Ойыл ауданы әкімдігі ТҚҚ жинау және тасымалдау жұмыстарын жүзеге асыратын компанияларды конкурстық (тендерлік) негізде айқындайтын болады. Осы компаниялармен ауылдық округтер мен аудан елді мекендерінен коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару қызметтерін көрсету тәртібі, шарттары мен кестесі белгіленетін шарт жасалатын болады.

Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша келісім-шарттар ұзақ мерзімді (кемінде 5-10 жылға) болады, бұл ТҚҚ жинау және тасымалдау субъектілеріне өз қаражатын компанияларды дамытуға бағыттауға мүмкіндік береді. Компаниялардың қызмет нтижелеріне мониторинг жүргізу атқарылған жұмыстардың тиімділігі мен нәтижесін көруге және бағалауға мүмкіндік береді.

Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша келісім-шарттар ұзақ мерзімді (кемінде 5-10 жылға) болады, бұл ТҚҚ жинау және тасымалдау субъектілеріне өз

қаражатын компанияларды дамытуға бағыттауға мүмкіндік береді. Компаниялардың қызмет нтижелеріне мониторинг жүргізу атқарылған жұмыстардың тиімділігі мен нәтижесін көруге және бағалауға мүмкіндік береді.

Конкурстық (тендерлік) негізде іріктелген ТҚҚ жинау және тасымалдау компаниялары қалдықтарды елді мекендерден полигонға дейін жеткізу үшін оңтайлы тасымалдау бағыттарын әзірлеуі тиіс.

Заңды тұлғалармен жариялық ұсыныс келісіміне отыру және қалдықтарды тасымалдау қызметтеріне төлем жинау

ҚР ЭК 367-бабын негізге ала отырып, тұрғын үйлерде тұратын жеке тұлғалар жариялық ұсыныс келісімі негізінде орталықтандырылған қызмет көрсету жүйесін пайдалануға және жергілікті атқарушы органмен бекітілген тариф шеңберінде қалдықтарды тасымалдау қызметтеріне төлем ақысын төлеуге міндетті.

Коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару секілді қызметтерді көрсететін орталықтандырылған жүйені дұрыс ұйымдастыру (орнатылған контейнерлердің қажетті санының бар болуы, тендерді ұтып алған мамандандырылған компаниялардың қалдықтарды бекітілген уақытты ескере отырып, шығарып отыруы) қалдықтарды тасымалдау қызметіне төлем ақы жинау жүйесін жақсартуға мүмкіндік береді. Аудан тұрғындары қалдықтарды жинау және шығарумен айналысатын мамандандырылған компаниялардың қызметіне уақытылы ақы төлеу қажеттілігін ескеріп отыратындай, жан-жақты ақпараттануы керек.

Ойыл ауданында ТҚҚ жинау және тасымалдау бойынша мердігер анықталғаннан кейін жеке тұлғалармен жариялық оферта шартын жасасу тәжірибесі енгізілетін болады . Жариялық оферта нысанындағы келісім арнайы компаниялардың веб-сайттарында, аудан әкімдігінің ресми сайтында және бұқаралық ақпарат құралдарында жария түрде қолжетімді болады. Жариялық шарттарды қолдану ТҚҚ шығару қызметтері үшін төлем мен жинау көлемін арттырып, тұрғындар үшін ыңғайлы болуын қамтамасыз етеді. Осы шарттар негізінде төлемдер жиналатын болады.

Жеке және заңды тұлғаларға мамандандырылған компаниялар қызмет көрсету үшін абоненттік бөліммен қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар, коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау бойынша қызмет көрсетудегі жедел сұрақтармен тұтынушыларға қызмет көрсету үшін диспетчерлік қызмет жұмысымен қамтамасыз етіледі.

ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін экономикалық тұрғыдан жүйелі қайта қарау

Тарифтерді есептеуге негіз болатын "Халық үшін қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифті есептеу әдістемесін бекіту туралы" құжаты. (Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығы).

Ұсынылған әдістемеге сәйкес, тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге тарифтерді есептеу өзіндік құн арқылы жүргізіледі, мұнда, калькуляция баптары бойынша топтастырылған ТҚҚ жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды және көмуді жүзеге асыратын нарық қатысушыларының нақты және/немесе нормативті шығындары көрсетілетін болады.

Қызметтердің толық өзіндік құны ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму бойынша жұмыстарды орындау шығындарының қосындысы, сонымен қатар, жалпы пайдалану және пайдаланудан тыс шығындардың қосындысы ретінде анықталады.

Калькуляциялық бірліктің өзіндік құны ТҚҚ жинау және тасымалдау бойынша толық өзіндік құнды жиналған және шығарылған ТҚҚ көлеміне бөлу арқылы, ТҚҚ сұрыптау бойынша толық өзіндік құнды сұрыпталған ТҚҚ көлеміне бөлу арқылы, ТҚҚ көму бойынша толық өзіндік құнды көмілген ТҚҚ көлеміне бөлу арқылы анықталады.

Калькуляция баптарынан көріп отырғанымыздай, тариф шамасы жылдан-жылға өзгеріп отырады, себебі, жиналған, шығарылған, сұрыпталған, көмілген қалдықтардың көлемдік шамасы да өзгеріп отырады. Сол себепті, уақытылы индексация жүргізіп, тарифтерді қайта есептеу тұру қажет, бұл мамандандырылған компаниялардың экономикалық жай-күйінің төмендеп кетуінің алдын-алады.

ҚР Экологиялық Кодексында тарифтерді қайта қарастырудың нақты мерзімі көрсетілмеген, бірақ 2023 жылдың маусым айында ҚР бәсекені қорғау және дамыту Агенттігі мен ҚР ЭТРМ бірлесе отырып, ТҚҚ басқару саласындағы бәсекені дамыту жөніндегі жол картасын қабылдады. Жол картасында 2 жылда 1 рет ТҚҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін қайта қарау қажеттілігі көрсетілген.

4.2 Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету

Жақын уақытта шешілуді қажет ететін міндеттердің бірі - елді мекендерге арналған жеңілдетілген рәсім бойынша жер учаскелеріне актілері бар ауылдық округтердегі ТҚҚ орналастыруға арналған алаңдарды полигон ретінде рәсімдеу. ТҚҚ полигонын заңдастыруға бюджет қаржыларын үнемдеу үшін қолданыстағы ТҚҚ полигондарына қойылатын талаптарды біржолғы/бірреттік оңайлату тетігі, атап айтқанда ұсынылған заңдастыруға жататын ТҚҚ полигондарына критерийлерді белгілеу – қоршау, салмақ жабдықтары, су қорғау және санитарлық қорғау аймағы, дозиметриялық бақылау, дезинфекциялық ванна және т.б. қарастырылады.

ТҚҚ полигонына арналған талаптар келесі құжаттарда көрсетілген: ҚР ЭК (25 бөлім), "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларын бекіту туралы (Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің м.а. 2020 жылғы 25

желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 бұйрығы), ҚР СТ 3696-2020. Тұрмыстық-қатты қалдықтарға арналған аз қуатты полигондар. Талаптар. ҚР СН 1.04-15-2013 Тұрмыстық қатты қалдықтарға арналған полигондар.

Сонымен қатар, өздігінен пайда болатын ауылдық қоқыс үйінділерін жабу және қалпына келтіру маңызды міндет болып табылады. Аудандағы полигондардың көп болуы халықтың денсаулығы мен қоршаған ортаға зиян келтіреді.

Жерге актілер бойынша заңдастырылған орналастыру орындары келесі елді мекендерде бар: Ойыл ауылдық округінде – Ойыл ауылы, Қайыңды а/о- Ақжар ауылы; Қараой а/о – Қараой ауылы, Ш. Берсиев атындағы ауылы; Саралжын а/о – Кемер ауылы, Сарбие а/о – Сарбие ауылы; Көптоғай а/о – Көптоғай ауылы. Елді мекендер арасындағы үлкен қашықтыққа байланысты ТҚҚ орналастырудың барлық көрсетілген орындарын пайдалану үшін қалдыру керек, бірақ оларды жеңілдетілген сызба бойынша шағын полигондар ретінде рәсімдеу қажет.

Қажет: Ойыл, Қаракемер, Ақшатау ауылдарынан Ойыл ауылдық округіндегі Ойыл ауылындағы полигонға шығару.

Қаратал, Қарасу, Құмжарған ауылдарынан Ш. Берсиев атындағы ауылдық округтегі полигонға шығару.

Кемер, Ақкемер, Шикұдық, Бестамақ, Қоңырат ауылдарынан Саралжын а/о- Кемер ауылындағы полигонға шығару.

Ақжар, Көсембай ауылдарынан Қайыңды ауылдық округіндегі – Ақжар ауылына шығару.

Көптоғай, Қарасу, Шұбарши, Аманкелді ауылдарынан Көптоғай ауылдық округіндегі – Көптоғай ауылындағы полигонға шығару.

Сарбие, Қаракөл ауылдарынан Сарбие а/о – Сарбие ауылындағы полигонға шығару.

Қараой, Құбасай ауылдарынан Қараой а/о – Қараой полигонына шығару.

Ұсынылған кесте 2-қосымшада берілген.

Рекультивациялау, кезең-кезеңмен рекультивациялау және ауылдық қоқыс үйінділерінің жерлерін қалпына келтіру жоспарын әзірлеу

Жер телімдері рәсімделмеген ауылдық үйінділердің аумақтарын кезең-кезеңмен рекультивациялау керек.

Рұқсатсыз қоқыс төгілген полигондарды рекультивациялау бойынша техникалық шешімдер рекультивациялаудан кейін жер учаскесінің функционалдық мақсаты мен пайдалану түріне байланысты қабылданады.

Апатты үйінділерді жою

"Қазақстан Ғарыш Сапары" ҰК" геопорталы – космостық мониторинг бойынша Ақтөбе облысында 250 рұқсат етілмеген қалдық үйінділері анықталған. Олардың бір бөлігі жойылды, бірақ облыста, соның ішінде Ойыл ауданында апатты үйінділер қайтадан пайда болуда.

Апатты үйінділердің түзілуі, оларды жою және болдырмау мәселелерін шешуге жергілікті мемлекеттік органдарды қоса алғанда, барлық мүдделі тараптарды тарту арқылы түбегейлі және шешуші әрекеттерді талап етеді. Ойыл ауданының әкімдігі экобелсенділермен және қоғамдық ұйымдармен апатты үйінділерді жедел айқындау және сауатты шешімдер қабылдау үшін тығыз өзара байланысты орнататын болады.

Үйінділерді зарарсыздандырудың қолданыстағы жалпы қабылданған әдістемесі келесі кезеңдерді іске қосады: үйінділердің қауіптілік деңгейін анықтау; баламалы нұсқаларды таңдау; зарарсыздандыру және рекультивациялау технологияларын әзірлеу.

Жаңа үйінділердің түзілуінің алдын-алу бойынша негізгі шаралар Ойыл ауданының тұрғындарын қалдықтарды жинау мен тасымалдау бойынша қызметтермен қамту және қалдықтармен қауіпсіз жұмыс істеу бойынша шағын және орта бизнес субъектілерімен сауықтыру жұмыстарын жүргізу болып табылады.

4.3 Қалдықтарды бөлек жинауды көздейтін қажетті инфрақұрылымды құру және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету

Коммуналдық қалдықтарды жинау және үнемі шығарып отыру қызметіне ауылдық тұрғындардың қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін инфрақұрылыммен қамтамасыз ету керек:

- Коммуналдық қалдықтарды жинау және үнемі шығарып отыру үшін мамандандырылған көлікті сатып алу;

- ТҚҚ бөлек жинауды (құрғақ және ылғалды фракциялар үшін) ендіру үшін контейнерлер сатып алу;

- ТҚҚ санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес жинау үшін контейнерлік алаңдардың орнын анықтау және сәйкестендіру;

- Ірікөлемді және құрылыс қалдықтарын жинауға арналған алаңдарды ұйымдастыру үшін орындарды анықтау;

- Қауіпті құрамдас коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау.

Коммуналдық қалдықтарды шығару үшін мамандандырылған көліктерді сатып алу

Коммуналдық қалдықтарды шығаруға арналған мамандандырылған көліктерді сатып алу қалдықтарды басқару жүйесін табысты қалыптастыруға бағытталған негіз болып табылады.

-365 бапқа сәйкес (5т) ЖАО коммуналдық қалдықтарды үнемі шығаруды ұйымдастыруды қамтамасыз етеді. ТҚҚ уақытылы шығаруды ұйымдастыру үшін ТҚҚ тасымалдауға арналған арнайы жабдықталған көлік құралдары – қоқыс таситын көліктерді сатып алу қажет.

Ауданда тәулігіне 36,7 тонна немесе 183,5 м3 тонна, ал аптасына – 256,9 тонна – 1284,5 м3 қалдықтар түзіледі. Бір қоқыс таситын көліктің сиымдылығы – 20-22 м3. Қалдықтарды күнделікті шығару үшін 8 қоқыс көлігін, ал аптасына бір рет кесте

бойынша әр күні екі ауылдық округтен кесте бойынша шығару үшін кемінде 3 көлік сатып алу қажет.

Қажетті мөлшердегі қоқыс көліктерінің болмауы қалдықтарды шығару кестесінің бұзылуына және тұрғындарға қолайсыздықтар туындауына әкелуі мүмкін. Сатып алынған көлік құралдары тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және тасымалдаумен айналысатын, конкурс (тендер) арқылы анықталған компанияның сенімгерлік басқаруына беріледі.

Ойыл ауданыдағы коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша ұсынылатын кесте:

Күн сайын шығару - Ойыл ауылынан Ойыл а\о- Ойыл ауылындағы полигонға.

Апта сайын – Қаракемер, Ақшатау ауылдарынан Ойыл ауылындағы полигонға; Қаратал, Қарасу, Құмжарған ауылдарынан Ш.Берсиев атындағы полигонға; Кемер, Ақкемер, Шикұдық, Бестамақ, Қоңырат ауылдарынан – Саралжын а.о.– Кемер ауылындағы полигонға; Ақжар, Көсембай ауылдарынан Қайыңды а.о. - Ақжар ауылындағы полигонға; Көптоғай, Қарасу, Шұбарши, Аманкелді ауылдарынан – Көптоғай а.о. – Көптоғай ауылындағы полигонға; Сарбие, Қаракөл ауылдарынан – Сарбие а.о.- Сарбие ауылындағы полигонға; Қараой, Құбасай ауылдарынан Қараой а.о. – Қараой ауылындағы полигонға.

Коммуналдық қалдықтарды тасымалдау шығындарын төмендету үшін бекітілген санитарлық және табиғатты қорғау талаптарына сәйкес қалдықтарды шығарудың төменгі жиілігі қабылданады.

Бастапқы кезеңдерде ауылдық округтердегі коммуналдық қалдықтарды бекітілген кесте бойынша үйлерді, көшелерді аралау жолымен шығарылатын болады. Контейнерлік алаңдар мен контейнерлерді орнатқаннан кейін шығару контейнерлік алаңдардан жүзеге асырылады.

Коммуналдық қалдықтарды тасымалдау барысында ыдыссыз әдісті қолдану: мамандандырылған көлік келгенге дейін, жергілікті әкімдікпен бекітілген кестеге сәйкес қоқыстарды жинайтын және тасымалдайтын (шығаратын) күндері ғана көше бойына санитарлық нормалар мен ережелерге сәйкес коммуналдық қалдықтарды шығару.

Қоқыстарды шығару кестесі тұрғындардың көзқарастарын ескере отырып, жергілікті атқарушы органмен бекітілген коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау бойынша мамандандырылған ұйымдарды анықтағаннан кейін ғана құрылатын болады.

Жылына жинақталатын қалдық санын анықтау үшін жиналған және шығарылған қалдық санына (күнсайын) есеп жүргізу керек.

ТҚҚ бөлек жинауға (құрғақ және ылғалды фракциялар үшін) арналған контейнерлерді сатып алу

Қалдықтарды бөлек жинау халықаралық тәжірибеде қалдықтарды басқару жүйесін табысты қалыптастырудың негізі және Қазақстанның экологиялық заңнамасының міндетті талабы болып табылады.

Қалдықтарды бөлек жинау үдерісі "Қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығы ескеріле отырып, міндетті бөлек жинауға жататын қалдықтардың түрлеріне немесе топтарына (түрлерінің жиынтығына) қойылатын талаптарды" бекіту туралы құжатында (техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығын ескере отырып, міндетті бөлек жинауға жатқызылатын қалдықтардың топтарына (түрлер жиынтығы) немесе түрлерін, қалдықтарды бөлек жинауға талаптар. Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы) нақтыланған.

СТ 3780-2022 Қалдықтар. Алаңдарда қалдықтарды бөлек жинау үшін контейнер құрамын және коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін контейнерлерді орнату алаңдарына жалпы талаптар бойынша:

- Электрондық қалдықтарға арналған контейнерлер;
- ҚСБ қалдықтарды жинауға арналған контейнерлер;
- Қағаз және картон қалдықтарына арналған контейнерлер;
- Батарея қалдықтарына арналған контейнерлер;
- Тағам қалдықтарына арналған контейнерлер;
- Шыныға арналған контейнерлер;
- Пластик қалдықтарына арналған контейнерлер.

Дегенмен, барлық түрлер үшін контейнерлерді орнату мүмкіндігінің болмауынан ҚСБҚ қоса алғанда қауіпті қалдықтарға арналған контейнерлерді қоспағанда "құрғақ" және "ылғалды" фракциялар үшін контейнерлерді орнатуға рұқсат етіледі.

Ойыл ауданында қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін әрбір қоқыс контейнері алаңына кемінде 2 контейнер (құрғақ және ылғал фракциялар үшін) сатып алып, орнату керек.

"Ылғалды" фракция құрамы мен сипаты бойынша үй шаруашылығы қалдықтарына ұқсас араласқан, органикалық, тағамдық қалдықтардан тұрады.

"Құрғақ" фракция қағаз, картон, металл, пластика және шыныдан тұрады.

Контейнерлер саны тұрғындар санына, қалдықтардың жинақталу нормасына, сақтау мерзіміне және басқа да қажетті факторларға сәйкес анықталады.

Қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлер заңнама талаптарына сәйкес қазақ және орыс тілінде таңбалануы (жазба) керек, онда мыналар көрсетілуі керек:

- Жиналатын қалдық түрі (фракциясы) туралы ақпараттық жапсырма/жазба;
- Контейнердің меншік иесі туралы мәліметтер (атауы, телефоны);
- Контейнер қызмет көрсететін ұйым атауы.

Егер де таңбалау түрлі-түсті контейнерге жапсырылатын болса, онда контрасты түспен орындалуы керек.

Қажетті контейнерлер санын есептеу тұрғын үй түріне (абаттандырылған және абаттандырылмаған) қарамастан, бір адамға қалдықтардың жылдық түзілу нормасына (0,85м³) және Ойыл ауданының (әрбір елді мекен бойынша) тұрғындар санына сүйене отырып, бір контейнердің көлемі 1,1 м³ деп есептегенде жүргізілді – 1 қосымша.

Барлығы **292 контейнерді (146 – "күрғақ" фракциялар үшін және 146 – "ылғалды" фракциялар үшін)**, оның ішінде қалдықтарды **күн сайынғы жинау үшін 30 контейнер және апта сайын жинау үшін 262 контейнер** орнату қажет.

ТҚҚ жинауға арналған контейнерлік алаңдардың орнын анықтау және олардың санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкестігін қамтамасыз ету

Контейнерлік алаңдардың есептік саны– **131 бірлік.**

Контейнерлерді орнатқаннан кейін және қалдықтарды шығару кестесін бекіткеннен соң қоқыс шығаратын компания контейнерлердің толуы бойынша бақылау жүргізеді, қажет жағдайда контейнер санын толықтырып немесе шығару санын арттырып отыру керек. Ойыл ауданының контейнерлік алаңдарын "Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитарлық-эпидемиологиялық талабына (ары қарай - Ережелер) сәйкестендіру керек:

- тұрғын пункттерде контейнерлік алаңдарды тұрғын және қоғамдық ғимараттардан , балалар нысандарынан, спорттық алаңдардан және уақытша орналасуды қоспағанда (вахталық кенттер, тұрақты емес нысандар мен құрылыстар) тұрғындардың демалатын орындарынан 25 м кем емес қашықтыққа орналастырады;

- алаң аумағы алаңға еркін кіретін жағына қарай қалыңдығы 100 м кем емес температуралық өзгеріске тұрақты қатты асфальтталған немесе бетондалған жабыны болуы керек;

- периметр бойынша алаң үш жағынан жедел климаттық өзгерістерге және коррозияға тұрақты тұтас материалмен қоршалуы керек;

- алаңның төртінші жағы басқарушы, қызмет көрсетуші ұйымдар мен тұрғындардың контейнерлермен жұмыс істеуге, қалдықтарды жинауға еркін енуіне мүмкіндік береді;

- шатыр жедел климаттық өзгерістер мен коррозияға тұрақты тұтас материалдан дайындалады.

Контейнерлердің меншік иесі ары қарай пайдалануға жарамсыз контейнерлерді жөндеп, алмастыруды ұйымдастырады, қоқыс қабылдайтын камераны, алаңдарды және қоқысқа арналған қоймаларды (контейнерлерді), сонымен қатар қалдықтарды жинауыштарды үнемі жуып, залалсыздандырып және дезинсекциялап (шыбын және басқаларға қарсы) отыруды қамтамасыз ететін шараларды қабылдайды.

Ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын жинауға арналған алаңдарды ұйымдастыру үшін орындарды анықтау

Экологиялық заңнама талаптарына сәйкес ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын шығаруды ҚР заңдылығына сәйкес мамандандырылған ұйымдар тұтынушының тапсырысы бойынша немесе тұтынушымен ірі көлемді қалдықтарды жинау алаңдарына өз бетінше жеткізуін қамтамасыз етеді.

Қалдықтарды бөлек жинау талаптарында (ЭТРМ м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 480 Бұйрығы, 19 тармағы), жергілікті атқарушы органдар жеке тұлғалардан (тұрғындардан) түзілетін құрылыс және ірі көлемді қалдықтар үшін 12м² кем емес аумақта арнайы жабындысымен қоршауы бар орынды ұйымдастыруы керек деп айтылған.

3780-2022 – "Қалдықтар. Контейнерлерді орнату алаңдарына жалпы талаптар" СТ сәйкес, коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін жергілікті атқарушы органдар тұрғын пункттерде (үй-жайларының, мекемелердің, мәдени-жалпы мекемелердің, демалыс орындарының және т.б. аумақтарында) жеке тұлғалардан (тұрғындардан) түзілген құрылыс және ірікөлемді қалдықтарды жинайтын 12 м² кем емес аумақ орындарып анықтап, қоршауды ұйымдастыруы керек.

Жылжымайтын нысандардың құрылысы мен жөндеу жұмыстарын жүзеге асыратын заңды тұлғалар құрылыс және ірікөлемді қалдықтарды арнайы орындарға өз бетінше шығаруы керек немесе қоқыс шығаратын ұйымдармен келісім-шартқа отыруы керек.

Ірікөлемді және құрылыс қалдықтарын қалдық түзушілермен келісім-шарты бар мамандандырылған компаниялар оларды орналастыру кезеңінен бастап, үш күннен артық емес мерзімде шығаруды жүзеге асырады.

Заңнамаға сәйкес ірі көлемді қалдықтарды жинауға арналған арнайы алаңдарда коммуналдық қалдықтардың құрамына кіретін, өзінің тұтынушылық қасиетін жойған, пайдаланылған тұтынушылық тауарлар мен қораптардың қалдықтарын жинау орындарын ұйымдастыруға тиым салынады.

Ойыл ауданының жергілікті атқарушы органдары мұндай қалдықтардың полигонға түсуінің алдын-алу мақсатында тұрғындардан ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын жинауға арналған арнайы орындарды ұйымдастыруы керек.

Қауіпті құрамдас коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау және кәдеге жарату

Қауіпті құрамдас коммуналдық қалдықтар (электрондық және электрлік жабдықтар, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареикалар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жинақталып, қайта қалпына келтірілуі үшін мамандандырылған кәсіпорындарға берілуі керек (ҚР ЭК 365 бабы).

ҚР ЭК талаптарына сәйкес жергілікті атқарушы органдар қауіпті қалдықтардың басқа категорияларымен қауіпті қалдықтардың немесе басқа қалдықтармен, заттармен,

материалдармен араласуының алдын-алу үшін қажетті шараларды қабылдауы керек және коммуналдық қалдықтармен жұмыс жасау бойынша инфрақұрылымды дамытуға жауапты болады.

Құрамында сынабы бар қалдықтар (ҚСБҚ)

Жергілікті атқарушы билік органдары аудан тұрғындардан ҚСБҚ жинау жүйесін ұйымдастыруы және мыналарды қамтамасыз етуі қажет:

-тұрғындарда пайда болатын құрамында сынабы бар қалдықтарды жинау үшін орнатылатын арнайы әмбебап контейнерлерді орнатуды және оларға қызмет көрсетуді бақылау;

-кондоминиум нысандарын басқару органдарының қызметін бақылау және ұйымдастыру, олар арнайы әмбебап контейнерлерді сақтау жөніндегі шараларды қамтамасыз етуге, контейнерге қызмет көрсететін мамандандырылған кәсіпорынмен өзара іс-қимылды жүзеге асыруға, оларға еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге, тұрғындармен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, контейнерге бөгде заттарды сақтауға, контейнерге бөгде жарнамаларды, хабарландыруларды және т. б. жапсыруға жол бермеуге міндетті;

-тұрғындар үшін үшін демеркуризациялау жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және ҚСБҚ-ға арналған контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын сатып алу үшін қаражат бөлу жолымен халық арасында пайдалануда болған құрамында сынабы бар энергия үнемдейтін шамдарды қайта өңдеуді ұйымдастыру.

ҚСБҚ үшін контейнерлерді жөндеу (алмастыру) және тұрғындар үшін демеркуризация бойынша шаралар кешенін жүзеге асыруға мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын (қызметтерін) тарту үшін жергілікті атқарушы органдар конкурс (тендер) жүргізу керек (ҚР ЭК, "Мемлекеттік сатып алудар" туралы ҚР Заңы (4 бөлім), (коммуналдық қалдықтарды басқару ережелері. ҚР ЭТРМ м.к. 2021 жылғы 28 желтоқсандағы № 508 Бұйрығы).

Қазіргі уақытта Ойыл ауданында ҚСБҚ жинауға арналған арнайы әмбебап контейнерлер жоқ. Әрбір контейнерлік алаңға ҚСБҚ жинауға арналған контейнерлер орнату қажет. Сонымен қатар, жергілікті атқарушы органдар халықпен қалдықтарды бөлек жинаудың маңыздылығы мен артықшылықтары, сондай-ақ осы мақсатта орнатылған контейнерлердің тікелей белгіленуі туралы ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізетін болады.

Электрондық және электрлік жабдық қалдықтары (ЭЭЖҚ)

ЭЭЖҚ қауіпті қалдықтарға жатқызылады. Олардың құрамында кадмий, корғасын, сурьма, сынап секілді уытты заттармен қосылыстар бар, олар адам денсаулығы мен қоршаған ортаға теріс ықпал етеді.

Тұрғындардан ЭЭЖҚ жинау жүйесін ұйымдастыру келесідей шараларды қамтиды:

- Батареялар, электронды және электр жабдықтары сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды жинайтын стационарлық немесе жылжымалы пункттер/пункттер құру. Қабылдау пункті көрсетілген тауарларды таратуды жүзеге асыратын сауда нүктелерінде құрылуы мүмкін. Қалдық ретінде қабылданатындар: тұрмыстық техника (теледидар, магнитофоны, электрлік ойыншықтар, үтіктер, батарейкалар, фен, тоназытқышты қоса алғанда, асүй жабдықтары); офистік техника (компьютерлер және жабдықтауыштар, ұялы телефон, планшет, көшірме аппараттары, сканер, тонер).

- қалдықтарды қабылдаудың ұйымдастырылған пункттері туралы халықты хабардар етуді және олармен қауіпсіз жұмыс істеуді насихаттауды қамтамасыз ету.

- қалдықтарды жинауға және кәдеге жаратуға арналған шығыстардың бір бөлігін жабу мақсатында, өндірушінің кеңейтілген жауапкершілік операторының функцияларын жүзеге асыратын "Жасыл Даму" АҚ-мен ынтымақтастықты нығайту.

Жергілікті атқарушы органдар электрондық қалдықтардың әсерінің қауіптілігі туралы және қалдықтарды жинау мен қайта өңдеудің қолданыстағы жүйесі туралы тұрғындармен ақпараттық жұмыстарды жүргізу қажет. ТҚҚ жалпы ағынымен полигондарға түскен электрондық және электрлік жабдық қалдықтарының маңызды салдарын тұрғындар әлі толық түсінбейді. Тұрғындарға пайдаланылған электрондық және электрлік жабдықтарды жинаудың қолданыстағы пункттері туралы ақпараттарды жеткізу керек.

Заңды тұлғалардан қауіпті құрамдас коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау және қайта қалпына келтіру

Қызметтің түріне қарамастан, заңды тұлғаларда пайда болатын қауіпті коммуналдық қалдықтарды бөлек жинап, мамандандырылған ұйымдарға (кәсіпорындарға) қалпына келтіруге беруі тиіс (ҚР ЭК 365 б).

Жергілікті атқарушы билік органдары қауіпті қалдықтарды басқару жөніндегі қызметтерді көрсететін мамандандырылған кәсіпорындармен келісім-шартқа отыру қажеттілігі туралы аудандық заңды тұлғалармен (мемлекеттік мекеме, бюджеттік ұйымдар) түсіндірме жұмыс жүргізуі және осы үдерісті бақылауы қажет.

Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру және оларды қордаландыру арқылы қайта қалпына келтіру

Органикалық қалдықтар – өсімдік және жануарлардың биоыдырайтын қалдықтары ҚР ЭК 365-бабына сәйкес жергілікті атқарушы органдар органикалық қалдықтарды бөлек жинауды тұрақтандыру және пайдалану арқылы коммуналдық қалдықтармен жұмыс жасаудағы экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етуі керек.

Органикалық қалдықтардан компост – энергия ретінде пайдалануға болатын органикалық тыңайтқыш алуға болады. Ол қоршаған ортаны ластамайды және табиғи циклдің құрамдас бөлігі болып табылады.

Коммуналдық қалдықтарды басқару ережелерінде (19т) аудандық, кенттік, ауылдық, ауылдық округтің жергілікті атқарушы органдары тұрғындарға жеке тұрғын

құрылысында (жеке сектор) органикалық қалдықтарды қордаландыру жөніндегі ақпараттық кампанияларды (хабарламаларды) жүргізуі қажет.

Компосты алу технологиясының негізі компостау – қалдықтардың жедел бақыланып ыдырауы, нәтижесінде биоорганикалық тыңайтқыш алынады. Сырт жағынан қарағанда, компост кәдімгі топыраққа ұқсас және әртүрлі салаларда пайдаланылуы мүмкін.

Органикалық қалдықтарды қордаландыру үй жағдайында да, орталықтандырылған жүйеде де жүзеге асады. Үй шаруашылығында қордаландыруда қарапайым қордалау шұңқырын немесе арнайы қордаландырғыш аппараттарды пайдалануға болады. Түзілген компостты ауыл шаруашылық қажеттіліктеріне және егіс алаңдары үшін тыңайтқыш ретінде үй маңындағы учаскелерге және қалдықтарды уақытша көму орындарын рекультивациялауға пайдалануға болады.

Мектептерде, асханаларда, ресторанда биоыдырайтын қалдықтардың үлкен бөлігі жинақталады және жанында қосалқы шаруашылығы бар болғандықтан, жекелей өз беттерінше қордаландыруды жүргізуге болады.

Жергілікті атқарушы органдардың міндеттері заңды тұлғалар мен тұрғындар арасында компосты қолдану және органикалық тыңайтқыштарды пайдалану тәжірибесін насихаттау бойынша ақпараттық -түсіндірмелі жұмыстарды жүргізу болып табылады.

4.4. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін құру

Ойыл ауданында коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесі жоқ.

ТҚҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесі Ақтөбе облысында дамыған. Мысалы: Комби ЖШС, КазВторКонтракт, ХХІ экологиялық технологиялар, Элит Холдинг, ЭкоВторТехРесурс, Таза Каргала, Ақтөбе Таза Кала ЖШС, Қайталама қағазды қайта өңдеу зауыты, Eko Sin company, "Тұрмыстық қатты қалдықтарды қайта өңдеу бойынша Ақтөбе зауыты" және т.б.

Ойыл ауданының жергілікті атқарушы органдарының міндеті осындай облыстық қалдықтарды қайта өңдеу кәсіпорындарымен өзара іс-қимыл жасау, олармен қалдықтарды шығару, кәдеге жарату немесе қайта өңдеу бойынша келісімдер жасау болып табылады.

Жергілікті атқарушы органдар коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және ұйымдастыру мүмкіндіктерін айқындау мақсатында аудан аумағында іс-әрекеттерін жүзеге асыратын барлық кәсіпорындармен және жергілікті бизнес-қауымдастық өкілдерімен өзара байланысуы керек.

4.5 Коммуналдық қалдықтарды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеу, оның ішінде қалдықтарды бөлек жинау саласында тұрғындардың мәдениет деңгейін және қызығушылығын арттыру

Қалдықтарды басқару үдерісі, соның ішінде қалдықтарды бөлек жинауға деген қызығушылық тұрғындардың экологиялық ағартушылық деңгейіне байланысты.

Мұны экологиялық заңнама да талап етеді. Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрі м.а., "Коммуналдық қалдықтарды басқару ережелерін бекіту туралы" (ары қарай – Ереже) 2021 жылғы 28 желтоқсанындағы № 508 Бұйрығына сәйкес ауданның, облыстық және аудандық мәндегі қалалар, республикалық мәндегі қалалар, астана, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдары жеке тұрғын құрылыстардағы (жеке сектор) органикалық қалдықтарды қордаландыруды ендіру және коммуналдық қалдық компоненттерін (қағаз, пластика, органикалық қалдықтар және басқалары) рұқсатсыз жағудың алдын-алу, қайталама ресурстарды (шикізатты) бөлек жинауды қоса алғанда коммуналдық қалдықтарды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы тұрғындарға ақпараттық кампанияларды жүргізеді.

Жергілікті атқарушы органдардың жұмыстары БАҚ, теледидар тарапынан ақпараттық компанияларды, яғни, қалдықтардың теріс әсерінен қоршаған ортаны қорғау мәселелеріне тұрғындардың қызығушылығын қалыптастыратын, қалдықтарды басқарудың экономикалық және экологиялық аспектілері туралы айтатын видеороликтерді құру, буклеттерді және басқа да ақпараттық материалдарды шығару және таратуды ұйымдастыру болып табылады. Оқу орындары арасында макулатураны жаппай жинау, конкурстарды, акцияларды жүргізу, мамандандырылған ұйымдармен тұрғындардан киімдерді, заттарды, тұрмыстық техниканы, батареяларды қабылдау тиімді болып табылады.

Одан басқа, Ойыл ауданының әкімдігі "Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс, стратегиялық әріптестікті іске асыруға арналған мемлекеттік тапсырыс, үкіметтік емес ұйымдарға арналған гранттар және сыйлықақылар туралы" (ары қарай Заң) Заң шеңберінде мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты, соның бір бөлігі қоршаған ортаны қорғауды жүзеге асыру бойынша ақпараттық-түсіндірмелік жұмыстарды жүргізуі қажет (5 бап).

Осы Заңға сәйкес, үкіметтік емес ұйымдардың мәліметтер базасына (6-1) енгізілген үкіметтік емес ұйымдар (ары қарай – ҰЕҰ) конкурстық таңдау арқылы коммуналдық қалдықтармен жұмыс жасау бойынша тұрғындармен ақпараттық жұмыстарды жүргізуге мемлекеттік гранттарды ұсынады.

Грант алған ҰЕҰ тұрғындардың коммуналдық қалдықтармен жұмыс жасауы бойынша ақпараттық жұмыс жоспарын әзірлейді, оған келесідей қоғам топтары жатқызылады:

- білім беру мекемелері: педагогикалық құрам, техникалық мамандар, оқушылар;
- балабақша: тәрбиешілер мен балалар;
- заңды тұлға: медициналық мекеме, мәдениет үйі, сауда орталықтары, дүкендер;
- еріктілер, белсенділер тобы және ҮЕҰ;
- жергілікті атқарушы орган қызметкерлері;
- жұмыс істейтіндер.

Ақпараттық жұмыс жоспары мыналардан тұрады:

- бекітілген тарифке сәйкес ТҚҚ жинау және тасымалдау бойынша қызметтерге ақы төлеу, жариялық келісімдерге отыру туралы тұрғындарды ақпараттандыру;

- Қалдықтармен қауіпсіз жұмыс істеу тәсілдері туралы жергілікті БАҚ жариялау; жергілікті газеттер мен журналдарға қалдықтармен дұрыс жұмыс істеу талаптарымен қалдықтарды басқарумен байланысты мәселелермен жұртшылықты таныстыруға бағытталған мақалаларды жариялау ұсынылады;

- үйлерде тағамдық қалдықтарды қордаландыру туралы брошюраларды тарату;

- жеке тұлғаларда (тұрғындар) түзілетін ҚСБҚ, ЭЭЖҚ, медициналық, құрылыстық және ірі көлемді қалдықтарды жинау үшін құрылған арнайы орындар туралы хабарлау;

- пластик, шыны және макулатура үшін, бөлек жинау және үйдегі қалдықтарды сұрыптау тәртібін түсіндіретін мектептегі экологиялық акциялар;

- коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағудың алдын-алу бойынша ақпараттандыру;

- тұрғындардың экологиялық сапалы өмір сүруін қанағаттандыру деңгейін жоғарылату мақсатында жыл сайынғы әлеуметтік сауалнаманы жүргізу;

- мектеп оқушыларын ТҚҚ полигонымен таныстыру;

- қалдықтарды басқару бойынша іс-әрекеттерді қоғамдық бақылау және насихаттау мақсатында еріктілер клубын құру.

Коммуналдық қалдықтарды басқару саласында хабардарлықты арттыру және оқыту іс-шараларына әйелдер мен ерлердің тең қатысуын қамтамасыз ету арқылы гендерлік мәселені ескеру аса маңызды. Экологиялық бастамаларда гендерлік қағидаттарды ескеру оларды әділ етіп қана қоймай, сонымен қатар олардың тиімділігін арттырады.

Жергілікті атқарушы билік органдары аудан тұрғындарымен ақпараттық-ағартушылық жұмыстарды үйлестіріп, қоғамдық мекемелермен, ҮЕҰ тығыз байланыста жұмыс жасауы керек.

5. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Ойыл ауданының қалдықтарын басқару жөніндегі бағдарламасын қаржыландыру көздері мыналар болуы мүмкін:

- мемлекеттік және жергілікті бюджет құралдары;
- тікелей шетелдік және отандық инвестициялар;
- ӨКЖ операторымен қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін субсидиялау;

- халықаралық қаржылық экономикалық ұйымдар мен донор мемлекеттердің гранттары;

- екінші деңгейлі банк несиелері және Қазақстан Республикасының заңдылығында тиым салынбаған басқа да көздер.

ҚР ЭК 29 бабына сәйкес ұсынылған бағдарламаны жүзеге асыруға және болжамды табиғатты қорғау шараларын орындауға кеткен қаржылық шығындар бюджеттік құрал есебінен жүзеге асыру жоспарлануда. Мұндай механизм Бағдарламаны әзірлеу және бекіту жылдарында үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен қоршаған ортаға теріс әсер ету төлемдерінен пайдалануға мүмкіндік береді.

Осы Бағдарламаны жүзеге асыру үшін алдын-ала есептелген қаржылық шығындар 185 млн теңгені құрайды (10-кесте).

10-кесте - Ойыл ауданындағы қалдықтарды басқару бағдарламасын жүзеге асыруға қажетті алдын-ала есептелген қаржылық шығындар

№ р/н	Іс-шаралар атауы	Қажетті шығындар, теңге
1	Қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын қайта қарастыру	1 500 000
2	ТҚҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге тарифтерді экономикалық негізделген және уақытылы қайта қарау	1 500 000
3	2 бірлік көлемінде коммуналдық қалдықтарды жинауға және шығаруға арналған мамандандырылған көлікті сатып алу	120 000 000
4	ТҚҚ "кұрғақ" және "ылғалды" фракцияларын бөлек жинауға арналған контейнерлерді сатып алу және орнату (292 бірл)	26 280 000
5	Контейнерлік алаңдарды орнату (131 КП)	29 200 000
6	Тұрғындардың коммуналдық қалдықтармен экологиялық қауіпсіз жұмыс жасау хабардарлығын жоғарылату бойынша ҰЕҰ арасында әлеуметтік тапсырыс алуға конкурстар жүргізу	4 000 000
	БАРЛЫҒЫ:	182 480 000

Ескерту: Есептеулерде орташа бағалар негізге алынды. Мысалы, осы есептеулердің бір контейнердің құны 90 000 теңге, бір контейнерлік алаңның құны – 200 000 теңге деп алынды. Шығындар нақты сатушылар ұсынған контейнерлердің бағасына

байланысты есептік мәндерден ауытқуы мүмкін. Компаниялардың прайс-парақтарына сәйкес, контейнерлердің бағасы 40 000 теңгеден 240 000 теңгеге дейінгі аралықта.

Ойыл ауданында қалдықтарды басқару бағдарламасын жүзеге асыру бойынша іс-шараларға облыстық әкімдікпен үшжылдық жобадан қоршаған ортаны қорғау бойынша іс-шаралардың типтік тізбегін негізге ала отырып, заңнама талаптарына сай әзірленетін Ақтөбе облысының қоршаған ортаны қорғау бойынша шаралар жоспарын қосу керек (ҚР ЭК – 4-қосымша).

Қалдықтармен жұмыс жасау бойынша іс-шараларға жататындар:

- кез-келген қалдықтардың, соның ішінде иесіз қалдықтарды жинау, тасымалдау, зарарсыздандыру және қайта өңдеу бойынша технологияларды ендіру;
- зауыттар, цехтар, өндірістердің құрылысы, қайта жөндеу, қондырғыларды алу және пайдалану;
- қалдықтардың кез-келген түрлерін жинауға арналған полигондар;
- қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және көму ;
- екінші материалдық ресурстарын жинау және қайта өңдеу;
- қалдықтардан пайдалы компоненттерді алумен байланысты шикізатты немесе дайын өнімді алу бойынша;
- қалдықтарды орналастыру және түзілу көлемін төмендетуге бағытталған технологиялық үдерістерді және жабдықтарды қайта жөндеу, жаңғырту.

6. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ БОЙЫНША ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Осы бағдарламаның мақсаты мен міндеттерін жүзеге асыру үшін Ойыл ауданының қалдықтарын басқарудың тиімді жүйесін құру жөніндегі іс-шаралар жоспары құрылды (2-қосымша).

Жоспарда қажетті іс-шаралар, оны жүзеге асыру және аяқтауға қажетті уақытша шектеулер, іс-шараны орындауға жауаптылар және талап етілетін ресурстар анықталған. Іс-шаралар міндеттері бойынша топтастырылған және қалдықтарды басқарудың ең тиімді үлгісін құруға бағытталған.

Іс-шаралар жоспарында күтілетін нәтижелерге қол жеткізу мақсатымен Бағдарламадағы барлық жауапты орындаушылардың жұмыстарын үйлестіру және қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу мәселелері кешенді әдіспен қамтамасыз етілген.

Мониторинг нәтижесінде қойылған мақсаттарға, мақсаттық көрсеткіштер мен міндеттерге қол жеткізу мүмкін болмаған жағдайда, іс-шаралар жоспарына түзетулер енгізілуі мүмкін. Осы жағдайда, басқа іс-шаралар анықталады және мәселелік сұрақтарды шешу бойынша іс-шараларды қабылдайды.

Жоспарды жүзеге асыруға бағдарламаға тапсырыс беруші – "Ойыл аудандық сәулет, құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ жауап береді және олар келесі қызметтерді жүзеге асырады:

1) Бағдарламаның барлық орындаушыларын үйлестіре отырып, Ойыл ауданы аумағындағы коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы міндеттерді шешуге бірыңғай орталықтандырылған кешенді әдісті қалыптастырып, қамтамасыз етеді;

2) Бағдарламаны жүзеге асыруға Ақтөбе облыстық бюджеттен субсидияны ұсыну бойынша атқарушы органдарымен өзара байланысады;

3) Бағдарламаның іс-шараларын жүзеге асыру мәселелері бойынша ауданның ауылдық округтері әкімдіктерімен, жеке тұлғалармен, жеке кәсіпкерлермен өзара байланысады;

4) Бағдарламаның іс-шараларын жүзеге асыруға мониторинг жүргізеді, қоғамдық кеңес мәжілісінде талқылау үшін мониторинг нәтижелерін шығарады;

5) Бағдарламаға сәйкес өзгерістер енгізу қажеттілігі туралы негізделген ұсыныстар арқылы бағдарламаның іс-шараларын жүзеге асыруға қажетті қаржылық құралдарына, мақсаттық көрсеткіштеріне, іс-шараларына түзетулерді жүзеге асырады;

6) Бағдарламаны жүзеге асыру шараларын тексеру барысына қатысады;

7) Ойыл ауданы әкімдігінің ресми сайтына негізгі Бағдарламаны және бағдарламаның іс-шараларын жүзеге асыру туралы ақпараттарды тіркейді.

7. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

Мониторинг коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаның (ҚББ) жүзеге асырылуын бақылау мақсатында жүзеге асырылады.

ҚББ жүзеге асуын бақылау коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты жүзеге асыруға жауапты ЖАО бірінші басшысының орынбасарымен тұрақты түрде жүзеге асырылады.

Мониторинг (бағдарламаның жүзеге асырылуын бақылау) ағымдық жағдайды жоспармен салыстыру үшін үздіксіз жүзеге асырылады. Мониторинг барысында жоспарланған іс-әрекетті және нақты мәліметтердің нәтижелері салыстырылады. Іс-шаралар мониторингі ресурстармен қаржыларды пайдалануды сонымен қатар аралық нәтижелерді қамтамасыз ету мен әрекетті жүзеге асыру қадағаланып отырады. Мониторинг нәтижелері бойынша өзгерістер енгізілуі мүмкін.

Мониторинг нәтижелері бағдарламаны жүзеге асыру есебінде көрінеді. Есепте жүзеге асырылған шаралардың сипаттамасы, қол жеткізілген нәтижелер, жүзеге асыруға бағытталған қаржы құралдарының нақты көлемі, сонымен қатар, есепті кезеңдерде жоспарланған нәтижелердің болмауы және шаралардың орындалмау себептері көрінеді.

Бағдарламаны жүзеге асыру мониторингі бойынша есептер барлық қызығушылық танытқан мүдделі тараптарға ұсынылатын болады және Ойыл ауданы әкімдігінің

интернет ресурстарында жарияланады деп күтілуде. Аралық есеп- жарты жылда бір рет , яғни ағымдық жылдың 15- маусымына дейін, жылдық есеп келесі жылдың 30- қаңтарына дейін. Жылдық есеп алдыңғы жылдың қорытындысы бойынша жасалынып, жіберіледі.

8. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМ

ҚББ көрсетілген іс-шаралар Ойыл ауданы тұрғындарының денсаулығына және қоршаған ортасына қалдықтардың теріс әсерін төмендетуге жағдайлар жасауға бағытталған.

Бағдарламада алдын-ала қарастырылған іс-шараларды жүзеге асыру аудандағы коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мақсаттық көрсеткіштердің орындалуына мүмкіндік береді.

Бағдарламаны жүзеге асыру үдерісінде келесі міндеттер орындалатын болады:

- қалдықтарды басқару саласындағы қажетті инфрақұрылым құрылады: ТҚҚ жинау және шығару үшін арнайы көлік сатып алынады, контейнерлер сатып алынады және орнатылды, контейнерлік алаңдар салынады.

- Қалдықтарды бөлек жинау енгізіледі: бөлек жинауға арналған контейнер орнатылады, қауіпті құрамдас қалдықтарды (ҚСБҚ, ЭЭЖҚ, медициналық) жинау үшін нүктелер анықталады.

- ТҚҚ жинау және тасымалдау бойынша компаниялар анықталады.

- коммуналдық қалдықтарды 100% жинау және шығаруға қол жеткізеді.

- коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесі құрылады.

- көмуге бағытталған қалдықтар көлемі азайтылады.

- санитарлық, құрылыстық және экологиялық талаптарға жауап беретін ТҚҚ полигондары құрылады;

- қалдықтарды уақытша сақтауға арналған алаңдар құрылады;

- апатты үйінділер жойылады;

- тұрғындардың қалдықтарды бөлек жинауға қызығушылықтары артады және қалдықтарды басқару мәселелері бойынша хабардарлығы жоғарылайды.

Бағдарламаның негізгі экономикалық тиімі тұтыну қалдықтарының қоршаған ортаға әсерін төмендету мүмкіндігі және экологиялық қауіпті жағдайлардың алдын-алумен қорытындылады.

Бағдарламаның әлеуметтік тиімі Ойыл ауданы тұрғындарының экологиялық жағдайын сақтау және жақсарту болып табылады, бұл денсаулықты сақтауға, қоршаған ортаның ластағыш факторларының әсерінен туындайтын ауру қатерлерін төмендетуге мүмкіндік береді.

Ойыл ауданындағы коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару ауқымын кеңейту мақсатында контейнерлер мен контейнерлік алаңдардың қажетті санын алдын-ала есептеу

Ойыл ауданы үшін қалдықтардың түзілуінің бекітілген нормасы – жан басына шаққанда 0,85 м3.

Контейнер көлемі - 1.1 м3

Қалдықтарды шығарудың ұсынылатын кестесі келесідей:

Күн сайын шығару - Ойыл ауылынан Ойыл а.о.-Ойыл ауылындағы полигонға.

Апта сайын – Қаракемер, Ақшатау ауылдарынан Ойыл ауылындағы полигонға; Қаратал, Қарасу, Құмжарған ауылдарынан Ш.Берсиев атындағы полигонға; Кемер, Ақкемер, Шикұдық, Бестамақ, Қоңырат ауылдарынан - Саралжын а.о.- Кемер ауылындағы полигонға; Ақжар, Көсембай ауылдарынан Қайыңды а\о Ақжар ауылындағы полигонға; Көптоғай, Қарасу, Шұбарши, Аманкелді ауылдарынан - Көптоғай а.о. – Көптоғай ауылындағы полигонға; Сарбие, Қаракөл ауылдарынан – Сарбие а.о. - Сарбие ауылындағы полигонға; Қараой, Құбасай ауылдарынан Қараой а.о. – Қараой ауылындағы полигонға.

Ауыл/ қала атауы	Тұрғындар	Қала/ ауылдағы түзілу, м3 / жылына	Қала/ ауылдағы түзілу, м3/күніне	Қала/ ауылдағы түзілу, м3 / аптасына	Апта сайын шығарған дағы контейне рлер саны	Контейне рлік алаңдар саны	Күн сайынғы шығарған дағы контейне рлер саны	Контейне рлік алаңдар саны	Қоқыс шығарыл атын полигон
Күн сайын									
Ойыл	7070	6009,5	16,46	115,3	208	104	30	15	Уил (Ойыл)
БАРЛЫҒЫ:							30	15	
Апта сайын									
Қаракемер	311	264,35	0,72	5,07	10	5	2	1	Уил (Ойыл)
Ақшатау	342	290,7	0,8	5,6	10	5	2	1	Уил (Ойыл)
Қаратал	840	714,0	1,96	13,7	24	12	4	2	с.о. Ш.Берсиев
Қарасу	86	73,1	0,2	1,4	4	2	2	1	с.о. Ш.Берсиев
Құмжарған	380	323,0	0,88	6,2	12	6	2	1	с.о. Ш.Берсиев
Кемер	815	692,75	1,9	13,29	24	12	4	2	Кемер
Ақкемер	357	303,45	0,83	5,82	10	5	2	1	Кемер
Шикұдық	172	146,2	0,4	2,8	5	2	2	1	Кемер

Бестатақ,	178	151,3	0,4	2,8	5	2	2	1	Кемер
Қоңырат	45	38,25	0,1	0,7	2	1	2	1	Кемер
Ақжар	548	465,8	1,28	8,9	16	8	2	1	Ақжар
Көсембай	391	332,35	0,9	6,37	12	6	2	1	Ақжар
Көптоғай	796	676,6	1,85	12,98	24	12	4	2	Көптоғай
Қарасу	219	186,15	0,51	3,57	6	3	2	1	Көптоғай
Шұбарш и	275	233,75	0,64	4,48	10	5	2	1	Көптоғай
Аманкел ді	623	529,55	1,45	10,16	20	10	3	1	Көптоғай
Сарбие	1040	884,0	2,42	16,95	30	15	4	2	Сарбие
Қаракөл	79	67,15	0,18	1,29	2	1	2	1	Сарбие
Қараой	1157	983,45	2,69	18,86	34	17	5	2	Қараой
Құбасай	52	44,2	0,12	0,85	2	1	2	1	Қараой
БАРЛЫҒ Ы:					262	131			

2-қосымша

Ойыл ауданының 2026–2030 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыру бойынша іс-шаралар жоспары

№ р/н	Іс-шаралар атауы	Аяқталу нысаны	Орындалу мерзімі	Жауапты орындаушыла р	Қажетті шығындар, тг	Қаржыландыру көздері
1	2	3	4	5	6	7
Мақсаты - Экологиялық заңнама талаптарына сәйкес, Ойыл ауданының аумағындағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру						
1-міндет. Барлық елді мекендерден коммуналдық қалдықтарды үнемі шығаруды ұйымдастыру						
	Конкурс (тендер) жүргізу арқылы					

1.1	барлық тұрғын пункттерде коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару бойынша қызмет көрсету тәртібі, шарты және кестесі көрсетілген келісім-шартқа отыру арқылы ТҚҚ жинау және тасымалдау бойынша компанияларды анықтау	Келісім-шарт	2026-2027	Аудан әкімдігі	-	Талап етілмейді
1.2	Қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын қайта қарастыру	Аудандық мәслихат шешімі	2027, 2029	Аудан әкімдігі	1 500 000	Жергілікті бюджет
1.3	Тұрғындардың көзқарастарын ескере отырып, елдімекендерде коммунальдық қалдықтарды шығару кестесін әзірлеу және келісу	Кесте	2026-2027	Аудан әкімдігі, елдімекендер әкімдігі, мамандандырылған компаниялар	-	Талап етілмейді
1.4	ТҚҚ жинау және тасымалдау қызметтеріне бекітілген тарифтер бойынша ТҚҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесін пайдаланатын	Аудан әкімдігінің ақпараты	2026-2030	ТҚҚ тасымалдауды жүзеге асыратын мамандандырылған компания	-	

	же к е тұлғалардан төлем жинау жүйесін ұйымдастыру					Талап етілмейді
1.5	ТҚҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге тарифтерді экономикалы қ негізделген және уақытылы қайта қарау	Аудандық мәслихат шешімі	2027, 2029	Аудан әкімдігі	1 500 000	жергілікті бюджет
1.6	Аудан әкімдігінің сайтына, интернет-ресу рстарға бекітілген бағдарламаны жүктеу	Сайтта ҚББ жүктеу	2026	Аудан әкімдігі	-	Талап етілмейді
1.7	ҚББ жүзеге асыру мониторингі	Мониторинг нәтижелері бойынша есептілік	Жылына 2 рет	Аудан әкімдігі	-	Талап етілмейді
2-міндет. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету						
2.1	Т Қ Қ / қалдықтарды көму орындарының қолданыстағы полигондары на талаптарды бірреттік/ уақытша жеңілдету талаптары бойынша қалдықтарды көму орындарын рәсімдеу	Жер учаскесін бөлу	2026-2027	Елдімекендер әкімдігі	-	жергілікті бюджет
	Ауылдық үйінділердің жерлерін				Рекультиваци я жоспары	

2.2	кезендік рекультиваци ялау және қайта қалпына келтіру.	Қабылдау комиссиясын ың әктісі	2027-2030	Елдімекендер әкімдігі	әзірленгеннен н кейін сомасы есептелетін болады.	жергілікті бюджет
3-міндет. Қалдықтарды бөлек жинауды алдын-ала қарастыратын қажетті инфрақұрылы мды құру және оның жұмыс істеуі						
3.1	3 дана коммуналдық қалдықтарды жинау және шығаруға арналған мамандандыр ылған көлікті сатып алу	Қабылдау-өтк ізу әктісі	2026-2028	Аудан әкімдігі	120 000 000	Жергілікті бюджет, облыстық бюджет ӨКІМ операторы
3.2	ТҚҚ "құрғақ" және ылғалды" фракциялары н бөлек жинауға арналған контейнерлер ді сатып алу және орнату (292 бірл)	Қабылдау-өтк ізу әктісі	2026-2028	Аудан әкімдігі, ауылдық округ әкімдіктері	26 280 000	Жергілікті бюджет
3.3	Контейнерлік аландарды талаптарға сәйкестендіру (146 КА)	Қабылдау-өтк ізу әктісі	2026-2028	ауылдық округ әкімдіктері , мамандандыр ылған компаниялар	29 200 000	Жергілікті бюджет
3.4	Қауіпті құрамдас ТҚҚ бөлек жинау және қалпына келтіруді ұйымдастыру	Келісім-шарт	2026-2030	Аудан әкімдігі, а\о әкімдіктері	-	Частные инвестиции
	Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек					

3.5	жинауды, соның ішінде қордаландыру арқылы қалпына келтіруді ұйымдастыру	Есептілік	2026-2027	Аудан әкімдігі, а\о әкімдіктері, ҮЕҰ	-	Бизнес
3.6	Құрылыстық және ірі көлемді қалдықтарды жинақтауға арналған алаңдарды анықтау	Әкімдік ақпараты	2026-2027	Аудан әкімдігі	-	Жергілікті бюджет
4-міндет. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту						
4.1	Ауданда коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу нысандарын құруға мүмкіндіктер мен қызығушылы қтарды айқындау бойынша жергілікті бизнес-қауым дастық өкілдерімен ЖАО өзара байланысуы	Аудан әкімдігіне ақпарат	2026-2027	Аудан әкімдігі, елдімекендер әкімдіктері	-	Талап етілмейді
4.2	Ақтөбе облысында орналасқан қалдықтарды қайта қалпына келтірумен айналысатын мамандандыр ылған кәсіпорындар мен өзара	Аудан әкімдігіне ақпарат	2026-2027	Аудан әкімдігі,	-	Талап етілмейді

	байланысу, қалдықтарды шығару, кәдеге жарату және қайта өңдеу бойынша келісімге отыру			елдімекендер әкімдіктері		
5-міндет. Коммуналдық қалдықтарды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеу, соның ішінде қалдықтарды бөлек жинаудың ұтымды жүйесіне халықтың қызығушылық тарын және мәдени деңгейін жоғарылату						
5.1	Коммуналдық қалдықтармен экологиялық қауіпсіз жұмыс істеуде тұрғындарды ң хабардарлығы н жоғарылату бойынша Ү Е Ұ арасынан мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс алуға конкурс жүргізу	Ү Е Ұ мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс туралы келісім-шарт	2026 2028	А у д а н әкімдігі		Жергілікті бюджет
	ТҚҚ басқару бойынша тұрғындарды ң хабардарлығы н ж а н е экологиялық мәдениетін					

5.2	жоғарылату: ақпараттық компаниялар, ақпараттық материалдар мен видеороликте р әзірлеу, тұрғындармен кездесу жүргізу, сенбіліктер, мектеп оқушылары арасындағы еріктілік клубтарды құру, жергілікті БАҚ жарияланымд ар және т.б.	Орындалған жұмыстардың актісі	2026-2030	Аудан әкімдігі, елдімекендер әкімдіктері, ҰЕҰ	2 000 000 2 000 000	мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс шеңберінде ҰЕҰ-мен бөлінген бюджет
5.3	Тұрғындардағы киім, зат, тұрмыстық техника, батареяны мамандандыр ылған кәсіпорындар дың қабылдауы, оқу білімдері арасында макулатураны жаппай жинау үшін конкурстар, акциялар жүргізу	Есептілік	Үш айда бір рет	Аудан әкімдігі, елдімекендер әкімдіктері		мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс шеңберінде ҰЕҰ-мен бөлінген бюджет

* Қажетті шығындар мен қаржыландыру көздері бойынша шығыстардың мөлшерлемелері тиісті қаржы жылына арналған, қазақстан Республикасының заңдылығына сәйкес, республикалық және жергілікті бюджеттерді бекіту мен нақтылауды ескере отырып түзетілетін болады.

3-қосымша

Ойыл ауданындағы қалдықтарға арналған ТҚҚ үйінділерінің, контейнерлік алаңдарының, контейнерлерінің жай-күйін бағалау

	Ойыл ауылындағы екі қабатты үйлердің жанындағы контейнерлік алаң. Ескі, тот басқан, мыжылған,
--	--

	техникалық ақаулы, аз көлемді контейнерлер пайдаланылады. Ұсыныстар: "Құрғақ" және "ылғалды" фракциялар үшін 1,1 м3 көлеміндегі контейнерлерді сатып алу және орнату қажет. 3780-2022- Қалдықтар СТ. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ұйымдастыру үшін контейнерлерді орналастыру алаңдарына қойылатын жалпы талаптар, алаңда қалдықтарды бөлек жинауға арналған контейнерлер құрамы: - электронды қалдықтарға арналған контейнер; - ҚБЖ жинауға арналған контейнер; - қағаз және картон қалдықтарына арналған контейнер; - батарея қалдықтарына арналған контейнер; - тамақ қалдықтарына арналған контейнер; - шыны контейнер; - пластикалық қалдықтарға арналған контейнер. Барлық түрлерге арналған контейнерлерді орнату мүмкіндігі болмаған жағдайда, қауіпті қалдықтарға арналған контейнерлерді, оның ішінде қалдықтарды бөлек жинауды қоспағанда, "құрғақ" және "дымқыл" фракцияларға арналған контейнерлерді орнатуға жол беріледі.
	Қаратал ауданының аумағындағы қолданыстағы полигон санитарлық, құрылыс және экологиялық нормаларға сай келмейді. Мұнда қалдықтардың әртүрлі түрлері, соның ішінде қауіпті қалдықтар орналастырылған. Қалдықтар желмен ұзақ қашықтыққа тасымалданады. Ұсыныстар: қауіпті құрамдас бөліктері бар қалдықтарды полигонға көмуге болмайтындығы және оларды мамандандырылған кәсіпорындарға қайта өңдеуге және кәдеге жаратуға беру туралы ҚР Экологиялық Кодексінің талаптарын орындау керек. Әрбір ауылдық округтерде осындай ТҚҚ орналастыру орындары бар. Ұсыныстар: қалдықтарды ТҚҚ арналған алаңдардың аумақтарында ғана орналастыру керек, ауылдық елді мекендер үшін оңтайландырылған сызба бойынша полигон ретінде жерге актілері бар ауылдық округтерде ТҚҚ полигонды орналастыратын алаңдарды рәсімдеу. Апатты полигондарды жою және полигондар астындағы жерлерді қалпына келтіру.

	Ойыл ауылы маңындағы мал қорымы. Санитарлық және экологиялық нормаларға сәйкес келмейді, толған, қоршаған ортаға және халықтың денсаулығына қауіп төндіреді. Ұсыныстар: мал қорымының жай-күйін заңнама талаптарына сәйкестендіру.
--	--